

BILANȚUL UNUI SEMICENTENAR DE RELAȚII GERMANO-CHINEZE: ÎNTRE PRAGMATISM ȘI DEZACORD*

STOCKTAKING OF HALF A CENTURY OF GERMAN-CHINESE RELATIONS: BETWEEN PRAGMATISM AND DISAGREEMENT

Dr. Ana-Cristina Bâlgăr^{1**}, Dr. Sarmiza Pencea

^{1),2)} Institutul de Economie Mondială – Academia Română, București, România

Rezumat

Încă din perioada Războiului Rece, politica externă germană a fost ghidată de conceptul liberal clasic al “schimbării prin comerț”, considerat un catalizator al integrării în economia mondială, apt să conducă spre prosperitate, pace și liberalism politic. Acest principiu axiomatic a stat la baza creării și adâncirii relațiilor economice dintre Germania și China, guvernând timp de câteva decenii parteneriatul reciproc avantajos stabilit între cele două state. Cu toate acestea, o serie de măsuri și acțiuni întreprinse de guvernul chinez în anii recentți a condus la răcirea raporturilor bilaterale și a determinat autoritățile germane să adopte decizia elaborării unei noi strategii externe, axată pe reducerea dependenței economice față de această țară cu interese politice divergente. Pentru a înțelege mai bine motivațiile care stau la baza actualei schimbări de paradigmă, articolul nostru întreprinde o incursiune istorică în evoluția politicii germane față de China, urmărind să surprindă determinanții și particularitățile fiecăreia dintre etapele care s-au succedat de la momentul genezei interdependențelor mutuale și până în faza actuală, care impune reajustări de anvergură.

Cuvinte cheie: Germania, China, politică externă, relații politice și economice, cooperare germano-chineză, schimbare de paradigmă

Clasificare JEL: F5, F50, F59

Abstract

Since the Cold War, German foreign policy has been guided by the classical liberal concept of “change through trade” as a catalyst for integrating into the global economy, leading to prosperity, peace and political liberalism. This axiomatic principle has been at the heart of establishing and deepening the economic relations between Germany and China, coming to govern the mutually beneficial partnership of the two states for several decades. Nevertheless, a series of measures and actions undertaken by the Chinese government in recent years have led to the cooling of bilateral ties and prompted the German authorities to decide to develop a new foreign policy strategy, focused on reducing the economic dependence on this country with diverging political interests. To better understand the reasons behind the current paradigm shift, our article takes a historical look at the evolution of German policy towards China, seeking to identify the main determinants and particularities of each of the successive stages that have unfolded from the times when the mutual interdependence of the two began to develop, to the current phase, that calls for extensive policy readjustment.

Key words: Germany, China, foreign policy, political and economic relations, German-Chinese cooperation, paradigm shift

JEL Classification: F5, F50, F59

---

* Articolul are la bază o analiză mai amplă elaborată de autoare în cadrul studiului *Strategii de dezvoltare economică și principale direcții de politică externă adoptate de Germania. Provocări prezente și viitoare* (coordonator Ana-Cristina Bâlgăr), inclus în Programul de cercetare/2022 al Academiei Române.

** Autor de corespondență: Dr. Ana-Cristina Bâlgăr, e-mail: anacristinabalgar@gmail.com.

1. Politica de reconciliere și normalizare a relațiilor bilaterale germano-chineze

Pe parcursul celor cinci decenii care s-au scurs de la momentul de însemnătate istorică al stabilirii relațiilor diplomatice între Germania¹ și China (1972)², ansamblul interdependențelor mutuale dintre cele două țări s-a extins progresiv către domenii tot mai variate, pe baza unui model de inter-relaționare centrat pe interese convergente, generatoare de beneficii reciproc avantajoase, care a reușit să transcendă (până la un punct) deosebirile fundamentale existente între: i) sistemele sociale și ideologice; ii) valorile culturale; și iii) nivelurile de dezvoltare economică individuale.

În prima dintre fazele sale evolutive – plasată în perioada Războiului Rece, în timpul guvernului condus de cancelarul Willy Brandt (1969-1974) –, politica externă germană față de China, cu rădăcini puternic ancorate în Ostpolitik, a fost dominată exclusiv de principiul „schimbării prin reconciliere”³, care a creat cadrul propice destinderii și a contribuit la modificarea radicală a raporturilor bilaterale. Cu alte cuvinte, după ce și-a dovedit funcționalitatea în stabilirea unui dialog coerent pe termen lung și instituționalizat cu URSS, același mecanism politic de detensionare proiectat de tandemul Brandt/Bahr a fost aplicat și pe relația China (Kundnani & Parello-Plesner,

---

¹ Pe cuprinsul acestui subcapitol, dacă nu se stipulează altfel, în toate mențiunile făcute cu privire la perioada anterioară reunificării (1990), denumirea „Germania” se referă la Republica Federală Germania (RFG).

În ceea ce privește Republica Democrată Germania (RDG), în calitatea sa de aliată a Uniunii Sovietice, primise recunoașterea oficială din partea Republicii Populare Chineze (RPC) încă de la data proclamării sale, în 1949 (care, de altfel, a avut loc la scurt timp după înființarea RPC). Ulterior, pe seama ideologiei politice comune pe care o împărtășeau, cele două țări și-au consolidat legăturile politice și economice până spre începutul anilor '60, când, odată cu disoluția sino-sovietică, relațiile bilaterale au intrat pe o pantă regresivă. Aceste disensiuni s-au atenuat abia în anii de debut ai deceniului nouă, după preluarea puterii politice din China de către Deng Xiaoping și inițierea amplelor programe de reformă, care au urmărit, printre altele, și reconfigurarea schimburilor comerciale cu statele din blocul sovietic (exceptând URSS) (Möller, 1996).

² Lansată în plină desfășurare a Războiului Rece, inițiativa de reconsiderare a relațiilor diplomatice cu China a survenit după implementarea politicii inovative vest-germane de destindere și reapropiere față de Est (Ostpolitik, 1969), care a condus la abandonarea preceptelor ce stăteau la baza doctrinei Hallstein și la disiparea stării conflictuale existente între cele două blocuri politico-militare antagonice [Est-Vest] (Ulatowski, 2015). Noua paradigmă de politică externă a permis Germaniei Occidentale să își extindă aria geografică de acțiune către regiuni și țări unde cooperarea fusese anterior limitată – e.g. URSS și statele socialiste-„satelit”, China (estul îndepărtat) etc. – și să creeze împreună cu acestea un sistem de relaționare bazat pe interdependențe reciproce, care să integreze atât dimensiuni legate de sfera diplomației și a securității, cât și aspecte economico-sociale. Cu toate acestea, având în vedere: a) motivațiile istorice distincte ce au generat originea conflictelor inițiale; b) interesele strategice prioritare ale momentului; precum și c) disensiunile ideologice survenite (pe parcurs) în cadrul parteneriatului tradițional dintre URSS și China (soldate cu o criză sino-sovietică profundă), executivul vest-german a decis să amâne începerea dialogului politic cu China pentru cea de a doua etapă de aplicare a Ostpolitik. Astfel, cu scopul de a nu periclita buna desfășurare a negocierilor pentru perfectarea acordurilor de cooperare cu țările din blocul răsăritean (aflate sub controlul URSS), guvernul RFG a întârziat demararea demersurilor pentru crearea unei „punți” diplomatice între Bonn și Beijing până după semnarea „tratatelor estice fundamentale” – cu Uniunea Sovietică, Polonia și RDG [ratificate în 1972] (Brick, 1985; Schaefer, 2015). Mai târziu în același an, Gerhard Schröder – la acea vreme, președintele *Comisiei parlamentare pentru relații externe* – a efectuat prima vizită oficială în China, la invitația liderului Partidului Comunist Chinez (PCC), Mao Zedong, și a prim-ministrului chinez Zhou Enlai. În cadrul consfătuirilor purtate cu această ocazie, s-au pus bazele „normalizării” relațiilor bilaterale și s-au creat premisele stabilirii de raporturi diplomatice, eveniment care a deschis calea viitoarei cooperări bipartite. Un pas major în acest sens l-a constituit schimbarea de poziție a Chinei față de „chestiunea germană”, prin recunoașterea formală a unei singure națiuni (indivizibile) germane ce ființa pe teritoriul a două state distincte (Fardella, Ostermann, & Kraus, 2015).

³ *Wandel durch Annäherung* (lb. germ)/*change through convergence/rapprochement* (lb. engl) reprezintă un concept strategic formulat de de către Egon Bahr (1963), unul dintre artizanii Ostpolitik și personalitate marcantă a partidului social-democrat german (SPD), care a deținut înalte funcții politice în timpul cancelariatului condus de Kurt Georg Kiesinger și, mai târziu, de W. Brandt (Brechtefeld, 1996).

2012), reușind să demonstreze încă o dată că „[...]...negocierea, încrederea reciprocă și multilateralismul reprezintă cea mai bună abordare pentru a trata cu oponenți aparent inflexibili” (Szabo, 2009, p. 24).

În pofida acestor demersuri incipiente, trebuie precizat că în anii '70 Asia (și implicit China) nu reprezenta/u o prioritate strategică pe agenda geopolitică a executivului RFG, axată primordial pe soluționarea aspectelor legate de „chestiunea germană”⁴ și pe implementarea cu succes a Ostpolitik⁵. O condiție *sine qua non* pentru reușita transpunerii în practică și pentru asigurarea continuității (irreversibilității) aplicării politicii de apropiere față de Est o constituia stabilizarea relațiilor cu URSS, catalogată drept cea mai importantă „verigă” a proiectului novator vest-german și o componentă vitală pentru menținerea păcii și pentru crearea unui context regional favorabil dezvoltării interdependențelor economice și sociale.

În aceste condiții, deși liderii chinezi ai vremii au susținut activ atât aderarea ambelor republici germane la ONU⁶ (1973), cât și o viitoare desăvârșire a unificării, guvernele RFG care s-au succedat în acea perioadă au acționat cu vădită precauție și moderație în ceea ce privește dimensiunea conexiunilor stabilite cu China, pentru a nu periclita legăturile diplomatice germano-ruse, aflate în plin proces de construcție⁷ (Möller, 1996).

China, pe de altă parte, nu și-a ascuns dezaprobarea cu privire la politica vest-germană de destindere față de URSS. În replică, reprezentanții coaliției de guvernare conduse de cancelarul social-democrat W. Brandt – care, pe durata întregului mandat, au evitat să critice retorica anti-sovietică extrem de rigidă a Chinei – s-au angajat să protejeze interesele reciproce și să nu permită intervenția niciunei terțe forțe de influență în raporturile bilaterale.

---

⁴ Pornind de la tematica unei dezbateri purtată în secolul al XIX-lea pe tema unificării Germaniei, conceptul privitor la „chestiunea germană” a fost preluat și utilizat pe scară largă, pentru a defini ansamblul de probleme complexe ale unității germane, nesoluționate până în anul 1990.

⁵ Politica de destindere era văzută, deopotrivă, drept „cheie” a întăririi dialogului dintre cele două republici germane divizate și (în mod paradoxal) drept principal instrument destinat atingerii dezideratelor urmărite de *Westpolitik* – doctrină politică a primului cancelar german, Konrad Adenauer, ce promova integrarea Germaniei în structurile occidentale –, venind în completarea sa prin găsirea unor căi optime de reglementare a conflictelor latente dintre statele occidentale și țările socialiste din Europa de Est, care să se materializeze în găsirea unui *modus vivendi* cu acestea (Cary, 2000).

⁶ În 1945, la înființarea Organizației Națiunilor Unite, Republica China (ROC) a fost unul dintre membrii săi fondatori, dobândind calitatea de participant permanent în Consiliul de Securitate (UNSC). În acea perioadă, însă, în China se desfășura războiul civil între forțele conduse de Partidul Național și Partidul Comunist Chinez. În urma încheierii conflictului prin victoria PCC, care a condus la proclamarea Republicii Populare Chineze (octombrie 1949) și la retragerea guvernului naționalist în provincia Taiwan, ROC a continuat să dețină un loc permanent în cadrul UNSC, ca urmare a opoziției SUA cu privire la aderarea RPC, un aliat al Uniunii Sovietice. Un prim pas în recunoașterea de către SUA a legitimității guvernului RPC l-a constituit adoptarea de către Adunarea Generală a ONU – la data de 25 octombrie 1971 – a rezoluției de admitere a Chinei și de excludere a Taiwanului.

⁷ Încă din faza de debut a tratatelor germano-chineze cu privire la „normalizarea” raporturilor bilaterale, autoritățile guvernamentale ale RFG au inclus în cadrul dialogului condiția susținerii de către China a unei viitoare reunificări germane. Deoarece această condiționare era subsecventă încheierii tratatului de cooperare dintre RFG și RDG, factorii decizionali chinezi au considerat că ea nu contravine principiului definitiv al diplomației naționale, privitor la neintervenția și neamestecul în afacerile interne ale altor state (Garver, 1994). Ca atare, China a sprijinit activ acțiunile politice vest-germane destinate atingerii obiectivului reîntregirii până la începutul anilor '80, când a demarat campania de consolidare a relațiilor comerciale cu țările aflate în sfera de influență sovietică (1982), inclusiv cu RFG. Temperarea ulterioară a discursului chinez pro-unificare a survenit în contextul ostilităților întâmpinate dinspre Germania de Est, ca rezultat al adoptării oficiale a acestei poziții (Möller, 1996).

Cu toate acestea, la doar câțiva ani distanță, autoritățile germane au fost constrânse să adopte o hotărâre care nu numai că dovedea nerespectarea principiului de politică externă agreat anterior, însă, din perspectivă chineză, contravenea intereselor ambelor părți. Astfel, ca urmare a rezoluției emise de SUA cu privire la liberalizarea vânzării de armament defensiv către China (1978) – ce deveneau, așadar, subiect de decizie individuală pentru fiecare dintre statele aliate – s-a creat o conjunctură prielnică, pe care Germania ar fi putut să o fructifice pentru: i) accelerarea comerțului cu dispozitive și echipamente militare; ii) atenuarea presiunilor interne exercitate de protestele marilor asociații industriale față de controlul guvernamental mult prea strict al acestor exporturi către zonele „de tensiune”, transformat într-o barieră limitativă cauzatoare de pierderi însemnate la nivelul producției naționale (Brick, 1985). Totuși, deoarece reacțiile dezaprobatore ale Uniunii Sovietice cu privire la această chestiune sensibilă nu au întârziat să apară, punând în balanță efectele negative duale⁸ pe care le-ar fi produs o potențială declinare a cererii primite din partea Chinei și posibilele consecințe ale acceptării sale – respectiv, riscul deteriorării severe a relațiilor Est-Vest –, cabinetul Brandt nu a ezitat să dispună interzicerea vânzării. În pofida temerilor inițiale, impasul diplomatic astfel creat a avut un impact relativ limitat asupra celorlalte capitole ale cooperării dintre cele două țări în perioada de final al celui de-al optulea deceniu al secolului XX. Totuși, amplele incertitudini ce au caracterizat această epocă istorică, precum și inconsecvența politică manifestă a Germaniei – cauzată de „captivitatea” sa decizională triangulară pe axa strategică SUA-URSS-China – s-au reflectat într-o anumită măsură în sfera economică a conlucrării germano-chineze.

În consecință, contrar așteptărilor optimiste inițiale cu privire la expansiunea schimburilor comerciale în faza subsecventă normalizării relațiilor mutuale, în deceniul 1973-1982⁹, nu au fost înregistrate evoluțiile preconizate. Cum deficitul major și permanent înregistrat de China în cadrul balanței comerciale bilaterale – ca rezultat al creșterii masive a importurilor de bunuri ce încorporau înaltă tehnologie germană¹⁰ – devenise principalul obstacol pentru dezvoltarea parteneriatului economic, pentru a remedia această situație, guvernul german a decis majorarea importurilor de materii prime (îndeosebi, de cărbune și metale neferoase). În ceea ce privește activitatea investițională desfășurată în intervalul precizat, China nu reprezenta, deocamdată, o destinație atractivă pentru companiile germane, deoarece, aflată într-o fază incipientă a „deschiderii” sale către investiții străine (ISD), factorii de decizie chinezi încă se confruntau cu dileme referitoare la sectoarele în care să

---

⁸ Ce afectau, pe de o parte legăturile politice și economice germano-chineze, iar pe de altă parte industria națională.

⁹ Trebuie precizat că prima parte a acestui interval surprinde perioada premergătoare anului de referință 1978, când conducerea politică a RPC a fost preluată de către Deng Xiaoping. Sub leadership-ul său a fost abandonată versiunea maoistă a economiei planificate la nivel central, prin lansarea unei politici reformatoare menite să conducă la modernizarea economică a Chinei și la recuperarea decalajelor ce o separau de țările dezvoltate. Abia după aceea, China a inițiat așa-numita „politică a ușilor deschise”, care puna accentul pe intensificarea schimburilor internaționale și pe atragerea de investiții străine.

¹⁰ Mai mult, acest deficit la care facem referire nu reflectă și datele referitoare la aspectele „cooperării” în domeniul științific și tehnologic, pentru care RPC era beneficiar exclusiv. Deoarece, în cadrul demersurilor de modernizare industrială și de recuperare a decalajelor față de statele occidentale, principala direcție de acțiune aleasă de autoritățile centrale chineze o constituia absorbția și asimilarea rapidă a tehnologiilor străine și a cunoștințelor încorporate în acestea – pe baza replicării cărora, mai târziu, să fie dezvoltate competențele tehnologice naționale –, un obiectiv prioritar pentru China în relația cu RFG îl reprezenta dobândirea de know-how vest-german pentru atingerea unei autonomii a producției în câteva industrii-cheie – în special în ramurile metalurgiei și petrochimiei (Brick, 1985; Walsh, 2003).

aplice măsuri de stimulare a intrărilor de capital străin, versus politici de limitare/restricționare a accesului¹¹.

Direcția politicii economice și comerciale germane față de China a fost, de asemenea, influențată de diferențele de optică existente la nivelul leadershipului coalițiilor de guvernare și al cancelarilor care s-au succedat în fruntea executivului german în etapa la care facem referire¹². Astfel, dacă pe durata celor două alianțe consecutive conduse de Partidul Social-Democrat (SPD)¹³ abordarea a fost una mai restrictivă, odată cu preluarea cârmei politice de către formațiunea bipartită alcătuită din blocul conservator (CDU/CSU) și Partidul Liberal-Democrat (FDP)¹⁴, au fost lansate ample măsuri de promovare a schimburilor comerciale și a investițiilor bilaterale (Möller, 1996).

2. Politica axată pe „schimbare prin comerț”

Preluarea conducerii guvernamentale de către Helmut Kohl a contribuit în mod esențial la remodelarea politicii interne și externe germane – în pofida debutului său survenit într-un moment critic al Războiului Rece¹⁵ –, fiindu-i atribuite o seamă de realizări marcante, cu rol determinant pentru avansul ulterior al țării pe scena diplomației mondiale. Dintre acestea, o importanță aparte prezintă: i) revitalizarea relațiilor cu SUA, care intraseră într-o fază regresivă pe durata de exercițiu a predecesorului său, Helmut Schmidt¹⁶; ii) influențarea dobândirii unei „noi mentalități” față de Vest în rândul liderilor sovietici¹⁷; iii) desăvârșirea reunificării Germaniei; iar subsecvent: iv) extinderea procesului de integrare europeană și crearea uniunii economice și monetare; v) lărgirea NATO și

---

¹¹ În China, guvernul central exercita un rol esențial în încurajarea și dirijarea fluxurilor investiționale spre sectoarele strategice, limitând, în același timp, intrările de ISD în anumite industrii, fie din rațiuni de securitate politică națională, fie cu scopul de a proteja de concurența externă industriile naționale aflate în faze incipiente de dezvoltare (politica “industriilor embrionare”).

¹² În conformitate cu prevederile articolului 65 din Constituția germană (1949), cancelarul în exercițiu are responsabilitatea de a stabili liniile directoare ale politicii guvernamentale ce va fi adoptată pe perioada mandatului său.

¹³ Între anii 1969-1982, perioadă în care Willy Brandt și Helmut Schmidt au deținut funcția de cancelar al Germaniei.

¹⁴ Când șefia cancelariei vest-germane a fost deținută de către Helmut Kohl (1982-1998).

¹⁵ În penultima decadă a Războiului Rece, la începutul anilor '80, cele două puteri – SUA și URSS – demaraseră o etapă mai agresivă a diplomației nucleare, concretizată în reluarea cursei înarmărilor.

¹⁶ Pe fondul accentuării tensiunilor dintre SUA și URSS la sfârșitul deceniului opt – care au culminat cu invazia sovietică în Afganistan (1979) –, Administrația prezidențială americană condusă de Jimmy Carter a adoptat o politică intransigentă în confruntarea cu Uniunea Sovietică (continuată, ulterior, de președintele Ronald Reagan). Deoarece RFG, ca urmare a progreselor înregistrate în relația cu Estul, intenționa menținerea cursului Ostpolitik în aceiași parametri, transformarea politicii americane în una de confruntare cu URSS a sporit dezacordul între cele două țări partenere în cadrul Alianței Atlantice. Odată cu preluarea conducerii cancelariei germane de către Helmut Kohl și cu decizia imediată a acestuia de a permite NATO instalarea de rachete nucleare pe teritoriul Germaniei Occidentale – decizie care înfrunța poziția URSS și, mai mult, contravenea opiniei liderilor SPD, a naționaliștilor de dreapta și a mișcării pacifiste naționale –, RFG și-a reafirmat angajamentul asumat față de Alianță, reconfirmând integrarea sa cu Vestul (Gedmin, 1999).

¹⁷ Adoptarea deciziilor enunțate anterior, care corespundeau unei turnuri politice față de Moscova, precum și atitudinea critică manifestată de Helmut Kohl față de *perestroika* inițiată, în 1985, de către Mihail Gorbaciov, au condus la înghețarea relațiilor diplomatice dintre RFG și URSS. Ca urmare, anunțul făcut de H. Kohl în *Bundestag* (1989) cu privire la o viitoare reunificare a RFG și RDG ce urma să se materializeze în crearea unui stat federativ, nu a fost agreată de către conducerea sovietică, nepregătită încă să vadă Germania reîntregită pe harta Europei. Abilitatea de negociere a lui H. Kohl, dublată de găsirea unor resorturi financiare destinate susținerii economiei sovietice aflate în declin, au determinat o schimbare radicală de percepție a liderilor URSS, care nu numai că au admis că unificarea germană reprezintă „un obiectiv practic”, dar au și susținut necesitatea rămânerii în NATO a Germaniei unitare (Timofeychev, 2017; Clayton, et al., 2018). Ulterior, semnarea „Tratatului de Prietenie” dintre Germania și URSS (1990) și intrarea relațiilor bilaterale pe un nou făgaș au dat un nou impuls constructiv pe ansamblul axei Est-Vest.

reconfigurarea ordinii mondiale în etapa ulterioară finalizării Războiului Rece; și nu în ultimul rând, vi) consolidarea relațiilor economice și comerciale cu China.

După desemnarea lui H. Kohl în funcția de cancelar al RFG, un lider a cărui viziune predictivă anunța că: „[...] Asia va fi, cel mai probabil, principalul continent al secolului 21” și, de aceea, „[...] orice companie care intenționează să „supraviețuiască” acestui secol trebuie să se orienteze către Asia” (H. Kohl *apud* Huimin, Yi, Chuntai, & Lu, 1996, p. 155), aparentul “dezinteres” geopolitic al Germaniei față de China (și față de Asia, în ansamblu) – manifestat pe parcursul celui de-al optulea deceniu – s-a disipat progresiv, făcând loc unei politici externe orientate spre crearea unui parteneriat stabil pe termen lung.

Această schimbare paradigmatică fundamentală în politica germană a devenit însă posibilă numai după seria evenimentelor succesive survenite pe plan mondial la începutul anilor '90, care au determinat restructurarea din temelii a climatului de securitate din peisajul geopolitic internațional. Astfel, după finalizarea Războiului Rece și destrămarea URSS, Germania (de acum reunificată) a devenit beneficiară directă a noii ordini liberale globale orchestrate de SUA, proiect cărui, de altfel, i s-a și alăturat (după cum menționam, printre altele, prin sprijinirea extinderii NATO și a UE). În ceea ce privește China, Germania a preluat versiunea americană a misiunii de angrenare în respectarea principiilor de cooperare internațională, pe care a ajustat-o în cheie proprie, transformând-o într-o strategie bazată pe „schimbare prin comerț”¹⁸ (Ulatowski, 2022).

Pentru a putea înțelege mai bine complexitatea cauzelor care au condus la reconfigurarea priorităților de politică externă în perioada de după unificare și abordarea pragmatică a Germaniei față de China, este necesar să trecem în revistă atât contextul geo-economic, cât și principalii factori de influență care au acționat în joncțiune pentru potențarea sa.

În primul rând, eliminarea constrângerilor cu care se confruntau înaintea reîntregirii teritoriale a permis Germaniei să își definească din ce în ce mai mult interesul național în termeni economici, fapt ce a contribuit la consolidarea identității sale ca stat comercial. Dacă înainte de 1990 obiectivul primordial urmărit de RFG prin extinderea teritorială a procesului de cooperare economică multilaterală îl constituia însăși reunificarea, odată cu realizarea acesteia – moment ce a coincis cu atingerea unui prag maxim de „saturație strategică” (Kundnani, 2011) –, Germania a devenit tot mai activă în promovarea intereselor mediului de afaceri, care a dobândit o influență sporită în trasarea direcțiilor-cheie ale orientărilor guvernamentale în relația cu străinătatea. Cu alte cuvinte, între stat și marile companii producătoare a intervenit fenomenul de „*manipulare reciprocă*”, așa cum a fost el denumit către analistul american Edward N. Luttwak, în teza sa cu privire la *Geopolitică și geo-economie* (1990, p. 22). Astfel, potrivit autorului citat, în contraprestație pentru răspunsul favorabil al decidenților de a elabora o politică externă centrată pe urmărirea atingerii „țintelor” de afaceri ale gigantilor industriali – ca rezultat al activității de lobby și al persuasiunii exercitate de către aceste companii –, cele din urmă se angajau să contribuie la accelerarea exporturilor și, în mod indirect, la creșterea economică de ansamblu. Noua formulă de interdependență reciprocă stabilită între guvern

---

¹⁸ *Wandel durch Handel* (lb. germ.)/*change through trade* (lb. engl.). Pornind de la mai-vechea abordare strategică patentată de către E. Bahr, care a marcat trecerea de la politica disuasivă către cooperarea bazată pe dialog, de această dată decidenții germani au întrevăzut drept optimă o nouă formulă geostrategică de consolidare a relațiilor cu China, axată pe accelerarea comerțului bilateral.

și principalii exportatori germani a condus la ghidarea progresivă a schimburilor comerciale în funcție de planurile de business ale campionilor naționali, cu prevalență îndreptate spre piețe ample, caracterizate de o cerere emergentă (e.g. China și Federația Rusă ¹⁹).

În al doilea rând, costurile generate de reunirea și reintegrarea celor două republici germane au exercitat o presiune financiară majoră, a cărei compensare făcea necesară recalibrarea „țintelor” de politică internațională, astfel încât să permită găsirea unor modalități concrete de acțiune pentru a favoriza reglarea dezechilibrelor economice apărute și a impulsiona dezvoltarea noului stat unitar.

În al treilea rând, cu toate că și după încheierea celor patru decenii și jumătate de separatism, Germania a continuat să rămână angrenată în procesul de integrare europeană demarat în anii '50 – fiind, de altfel, una dintre „artizanele” Tratatului de la Maastricht (1992), care a definitivat înfăptuirea pieței unice și a pus bazele creării uniunii monetare –, elitele politice naționale au început, treptat, să nu mai perceapă extinderea construcției comunitare ca pe un imperativ existențial, așa cum se întâmpla în perioada premergătoare reunificării. Această schimbare de optică era cauzată, în principal, de apariția unor dificultăți de coordonare a politicilor economice și comerciale individuale la nivelul statelor membre, survenite pe fondul „valurilor” succesive de largire a Comunității/Uniunii Europene (CE/UE) ce au avut loc în etapa de referință. Drept consecință, autoritățile guvernamentale federale au demarat o serie de inițiative menite să conducă la crearea și stabilirea de relații partenoriale „speciale” cu state precum China și Federația Rusă.

Creșterea importanței economice, politice și geostrategice a Chinei a determinat, așadar, plasarea sa în centrul primelor *Linii directoare de politică germană privitoare la regiunea Asia-Pacific* (1993), tratat care releva oportunitățile însemnate oferite de dimensiunea și dinamica pieței asiatice (și chineze) pentru economia federală puternic orientată spre export, însă, în egală măsură, dependentă de importul de materii prime și inputuri intermediare.

Prin urmare, anticipând faptul că procesul de “deschidere” traversat de China se va materializa într-o viitoare expansiune economică ce putea aduce beneficii majore Germaniei, în numeroasele vizite oficiale întreprinse pe parcursul mandatului său de cancelar, H. Kohl a fost de fiecare dată însoțit de delegații formate din reprezentanți ai mediului de afaceri, care încercau să identifice modalitățile concrete destinate intensificării schimburilor comerciale și stimulării investițiilor. De altfel, în această perioadă, multiple concerne germane din industria auto, industria aviatică, electronică, de telecomunicații etc. – e.g. Volkswagen AG, BMW AG, Siemens AG, Lufthansa AG etc. – au început să își externalizeze în China anumite „secvențe” ale activității de producție, fiind atrase de capacitatea imensă de absorbție a pieței, de costul redus al forței de muncă, precum și de facilitățile oferite de autoritățile chineze (e.g. de natură fiscală, financiară etc.), ca parte a politicii de încurajare a intrărilor de capital străin.

---

¹⁹ Preluând conceptul teoretic enunțat de E. Luttwak (1990) cu privire la influența exercitată de companiile multinaționale în formularea priorităților de politică externă ale unei țări, H. Kundnani îl dezvoltă mai târziu (2011), arătând modul concret în care acesta a fost pus în practică în cazul Germaniei. Astfel, potrivit teoriei sale, dacă marile concerne din domeniul energetic – E. On AG și Ruhrgas AG (care, ulterior, au și fuzionat) – au „dictat” traseul diplomației germane în relația cu URSS/Federația Rusă, firmele producătoare-gigant din industria auto – e.g. BMW AG, Volkswagen AG etc. –, prin investițiile efectuate (ISD în căutare de resurse, eficiență și piețe), au determinat inițiativa guvernului german de a consolida relațiile comerciale cu China.

Conceptul de politică externă centrată pe prevalența cooperării în detrimentul confruntării și idealul liberal al „schimbării prin comerț” au fost asumate și de următorul cabinet federal, aflat sub șefia cancelarului social-democrat Gerhard Schröder (1998-2005), care nutrea convingerea că „[...] schimburile economice vor conduce și la o transformare societală în China” (G. Schröder apud Kundnani & Parello-Plesner, 2012, p. 3).

Prin prisma acestei abordări, guvernul german a adoptat o conduită rezervată cu privire la aspectele legate de respectarea drepturilor omului, optând pentru o diplomatie subtilă, întemeiată pe un dialog permanent cu China – văzut drept un resort cu potențial reformator –, care să permită evitarea aplicării de măsuri punitiv^{20,21}.

În acest sens, pe de o parte, în vederea soluționării preocupărilor germane legate de modul în care China înțelege și aplică: a) principiile internaționale referitoare la respectarea drepturilor omului și a libertăților sale fundamentale; și b) premisele conceptuale ale statului de drept, iar pe de altă parte, c) în scopul consolidării conlucrării în sfera justiției, din inițiativa comună a cancelarului Gerhard Schröder și a prim-ministrului chinez, Zhu Ronji, a fost încheiat *Acordul bilateral pentru cooperare și schimburi reciproce în domeniul juridic* (2000)²² (Gao & Gao, 2014; Schnellbach & Man, 2015). Pe baza acestui acord și a multiplelor programe pe care el le-a încorporat, de la momentul semnării sale și până în prezent, au fost organizate numeroase consfătuiri germano-chineze pe tema statului de drept – care au îmbrăcat forme variate: conferințe anuale, mese rotunde, dialoguri periodice privind drepturile omului, proiecte de cooperare între universități etc. –, având ca obiectiv primordial tratarea într-o manieră diplomatică și progresivă a unor aspecte juridice și societale deosebit de sensibile pentru China.

---

²⁰ În 1989, ca reacție la acțiunile represive întreprinse de către guvernul chinez pentru stoparea mișcării pro-democratice din Piața Tiananmen, Consiliul European a dispus aplicarea unor pachete de sancțiuni politico-economice față de China, care cuprindeau, *inter alia*, măsuri ce vizau: a) întreruperea cooperării în domeniul militar și sistarea comerțului cu armament; b) suspendarea contactelor bilaterale la nivel înalt; c) amânarea tuturor proiectelor de colaborare în sfera economică, științifică, tehnologică, culturală etc. (Austin, 2005). Deși cea mai mare parte a acestora au fost ridicate în 1993 – după „turul” întreprins de Deng Xiaoping în sudul țării (1992) și planurile de industrializare anunțate cu această ocazie, care deschideau ample oportunități pentru companiile occidentale –, interdicțiile asupra exporturilor de armament au rămas în vigoare până în anul 2005.

²¹ Încă din faza incipientă a dezvoltării relațiilor bilaterale, Germania a susținut importanța și necesitatea angajării Chinei pe calea reformei. Cu toate acestea, în pofida progreselor înregistrate prin schimbările transformatoare întreprinse pe plan economic, pe plan politic existau încă multiple aspecte nesoluționate cu privire la drepturile omului și la modalitățile în care autoritățile chineze înțelegeau să respecte normele universal acceptate în acest domeniu. Ca urmare, încă din această etapă, parcursul relațiilor diplomatice germano-chineze a fost marcat de o serie de disensiuni generate de atitudinea dezaprobată a liderilor germani față de anumite măsuri adoptate de către guvernul chinez, considerate neconforme cu principiile democratice [e.g. gestionarea evenimentelor din Piața Tiananmen; abordarea problemei drepturilor populației tibetane, ce a determinat rezoluția Parlamentului federal privind Tibetul (1996), prin care se solicita guvernului german inițierea dialogului pe această temă în cadrul reuniunilor deliberative ale ONU] (Society for Threatened Peoples, 2016).

²² În anul 2001, acest Acord s-a materializat într-un *Program de cooperare* cu o durată de doi ani, care a fost prelungit periodic până în anul 2010, când perioada sa de aplicare a fost extinsă la trei ani (cu clauză de reînnoire periodică). Având în vedere schimbările economice și sociale traversate de China în ultimul deceniu, actualul *Program de cooperare bilaterală în domeniul juridic (2022-2025)* și-a lărgit sfera de cuprindere, acoperind tot mai multe paliere, cu rolul de a facilita atât înțelegerea reciprocă a legislațiilor naționale, cât și reformarea sistemului juridic chinez, după modelul german de aplicare coerentă, transparentă și echitabilă a legii. Pentru atingerea acestor deziderate: a) au fost create platforme de dialog care să permită reprezentanților mediului juridic, administrativ, societății civile etc. să se implice în soluționarea problemelor de interes comun; b) au fost lansate sub-programe de colaborare cu instituții și personalități chineze cu orientare pro-reformă; c) au fost inițiate cursuri de instruire în metodologia de aplicare a legii, la care, începând cu anul 2000, au participat peste 11.000 de judecători chinezi (German Agency for International Cooperation, 2022).

Cu toate că rezultatele înregistrate în această arie politică sunt, în general, dificil de evaluat și de cuantificat – din pricina complexității conceptului privitor la statul de drept și a plurivalenței mecanismelor cu care el se identifică –, printre concluziile la care au ajuns liderii politici germani se numără aceea că rundele de dezbateri succesive purtate de-a lungul anilor între cele două părți nu au atins rezultatele concrete preconizate, ci, mai degrabă, au avut un rol consultativ simbolic, fără o finalitate practică²³ (Schulte-Kulkmann, 2005; Schnellbach & Man, 2015).

Din perspectivă germană, această lipsă de concretețe – dată de absența unor efecte tangibile – a numeroaselor demersuri întreprinse în direcția dialogului cu China a avut ca motivații esențiale: a) diferențele fundamentale de percepere și interpretare a triadei de valori consfințite și protejate de statul de drept (statuarea principiilor democrației, respectarea drepturilor și libertăților omului, preeminența justiției), în pofida utilizării aceleiași terminologii (Rühlig, 2020); b) lipsa voinței politice în rândul liderilor chinezi pentru desăvârșirea tranziției către un stat de drept bazat pe norme occidentale, dublată de promovarea unui sistem democratic având caracteristici chinezești; c) structura sistemului juridic chinez, care, împotriva procesului de modernizare și reformă traversat, a rămas puternic ancorat în „rădăcinile” sociale și culturale tradiționale.

Totuși, în aceasta fază, autoritățile guvernamentale germane nu percepeau discrepanțele ideologice ca pe un obstacol în calea adâncirii relațiilor dintre cele două țări. Ca urmare, pe termen mediu, în cadrul politicii externe a Germaniei față de China au primat interesele economice, în detrimentul aspectelor nesoluționate cu privire la drepturile omului. Mai mult, după cum am mai precizat, factorii de decizie germani nutreau convingerea că schimburile comerciale și interacțiunea economică reprezentau nu numai un liant reciproc, ci și un catalizator al integrării Chinei în ordinea liberală globală, ce va facilita avansul său pe calea democrației și trecerea către economia de piață.

La începutul anilor 2000, când Angela Merkel a preluat conducerea guvernului federal (2005-2021), într-o etapă în care China nu constituia încă un subiect de dezbatere pe agendele forumurilor europene și transatlantice – fiind percepută numai ca o putere emergentă și un partener comercial de încredere, cu potențial ridicat de a deveni pe viitor un actor responsabil în sistemul internațional –, noul cancelar a avut o viziune politică diferită față de cea a predecesorului său, Gerhard Schröder. Astfel, la debutul mandatului, Angela Merkel a acordat o mai mare atenție problemelor încă nesoluționate de către China în ceea ce privește respectarea drepturilor omului²⁴, s-a declarat în favoarea menținerii embargoului german/european asupra livrărilor de armament și a pledat pentru o abordare holistică a parteneriatului bilateral cu această țară (Brattberg, 2022).

Împotriva reticenței inițiale și a rezervelor vădite manifestate de liderul cabinetului federal cu privire la extinderea angajamentelor de afaceri, ocurența crizei financiare mondiale (2008) a

---

²³ Într-un context mai larg, succesul limitat al dialogului cu China pe tema drepturilor omului este relevat și de faptul că, în pofida tuturor eforturilor întreprinse de către UE (și, în mod special, de către Germania), până în prezent, autoritățile chineze nu au ratificat *Pactul internațional referitor la drepturile civile și politice* (adoptat de către Adunarea Generală a ONU în 1966 și intrat în vigoare un deceniu mai târziu), pe care, însă, l-a semnat încă din anul 1998.

²⁴ O acțiune elocventă pentru poziția adoptată inițial de cancelarul federal cu privire la această chestiune a reprezentat-o invitația adresată liderului spiritual tibetan, Dalai Lama (2007), de a efectua o vizită oficială în Germania. Acest eveniment a condus la primirea unui val de critici din partea oficialilor chinezi și a generat un impas diplomatic în relația bilaterală, făcând necesară intervenția oficială a ministrului de externe din acea perioadă, Frank Walter Steinmeier, care a confirmat oficial faptul că Germania aplică și respectă principiul politic referitor la „o singură China” („one China policy”, engl.).

determinat o nouă schimbare de direcție în politica economică germană, conducând la strângerea cooperării cu China. Astfel, având drept obiective primare stimularea producției industriei auto naționale – una dintre principalele ramuri economice ale țării, profund afectată de recesiune – și majorarea exporturilor către piața chineză, care manifesta o cerere accelerată, autoritățile guvernamentale germane au reiterat principiul consacrat anterior, al diplomației prin comerț, plasând pe un plan subsidiar orice altă preocupare legată de modul în care China gestiona valorile democratice și principiile statului de drept.

După ce orientarea spre China a activității comerciale externe a sprijinit economia federală pe durata crizei financiare globale (exercitând un efect de amortizare), executivul condus de Angela Merkel s-a concentrat exclusiv asupra oportunităților de afaceri și a altor beneficii economice viitoare pe care consolidarea pe mai departe a relațiilor mutuale și a conlucrării cu această țară le-ar putea aduce Germaniei. Drept consecință, deși China continua să se abată în mod sistematic de la normele universale privind drepturile și libertățile fundamentale ale omului, atât în cadrul dialogurilor bilaterale permanente, cât și al consultărilor ocazionale purtate cu oficialitățile chineze, liderii germani evitau să abordeze această temă de dezbateră, punând, în schimb, accentul pe potențialele avantaje economice reciproce ce ar putea decurge din intensificarea colaborării (Tamilla, 2022).

La finalul în primul deceniu al secolului XXI, când încheierea divizării bipolare a economiei mondiale devenise o certitudine – în condițiile în care, ca rezultat al afirmării unor „noi jucători”²⁵ pe scena economică, se produsese deplasarea centrului de greutate dinspre Vest către restul lumii –, liderii germani au înțeles necesitatea stringentă a flexibilizării și readaptării politicii externe, așa încât să răspundă cât mai bine tuturor mutațiilor survenite pe plan global. Așadar, date fiind performanțele economice înregistrate de tot mai multe țări asiatice ca urmare a globalizării (îndeosebi de către China), cu scopul de a acoperi complexitatea provocărilor traversate de acestea²⁶ și, în același timp, de a le încuraja să adopte un rol proactiv în asumarea responsabilității internaționale, în 2012, factorii de decizie germani au elaborat o serie de linii directoare menite să dezvolte cadrul de cooperare și raporturile partenoriale cu statele din afara spațiului euro-atlantic tradițional²⁷.

Ca urmare a importanței majore pe care o reprezenta China pentru economia germană, în anul 2014, relațiile reciproce au intrat pe un alt făgaș, avansând de la stadiul de „*parteneriat strategic cu*

---

²⁵ Din perspectiva germană, conceptul de „noi jucători” – așa cum a fost definit în documentul strategic publicat în 2012, prin care guvernul federal prezenta o altă viziune și abordare privind *Modelarea globalizării, extinderea parteneriatelor și divizarea responsabilităților* – se referă la toate acele state cu care Germania nu coopera în cadrul UE, G7/G8 sau NATO și care: a) dețineau o „greutate” economică semnificativă și/sau înregistrau o creștere puternică, remarcându-se drept performere pe plan regional sau internațional; b) manifestau determinare în vederea reconfigurării și adaptării diferitelor domenii ale politicii economice naționale; c) aveau voința și capacitatea ca, pe termen mediu și lung, să își asume un rol-cheie în cadrul procesului decizional de la nivel regional/global (Federal Government, 2012).

Deși nicio țară nu este precizată în mod explicit în textul guvernamental, având în vedere creșterea remarcabilă înregistrată de economia chineză și evoluția schimburilor comerciale bilaterale, la nivel internațional a existat un consens general asupra faptului că, pentru Germania, China reprezenta cel mai important „nou jucător” din arena globală.

²⁶ Ca de exemplu, prin luarea în considerare a diferențelor regionale rezultate ca urmare a producerii unor evenimente istorice, economice și politice – e.g. finalizarea Războiului Rece, criza financiară asiatică (1997), procesul de integrare al ASEAN etc.

²⁷ Spre deosebire de viziunile strategice formulate anterior (1993; 2002), de această dată, politica federală se concentra nu numai pe latura economică a cooperării germano-asiatice, ci și pe aspecte aparținente domeniului social și/sau de securitate, precum: implicarea societății civile în activitatea decizională, intensificarea dialogului privind buna guvernare și statul de drept, lupta împotriva terorismului etc. (Federal Foreign Office, n.d.).

responsabilitate globală” (2004) la acela de „*parteneriat strategic cuprinzător*”, axat pe deschiderea de noi capitole de dialog într-o multitudine de domenii. Cu toate acestea, schimburile comerciale au rămas centrul de interes al ambelor părți, raporturile bilaterale continuând să ființeze și să se dezvolte în spiritul tradiției care le-a consacrat complementaritatea²⁸.

În pofida acestei simbioze, odată cu preluarea conducerii de către Xi Jinping și trecerea Chinei către o politică mai asertivă, în cadrul tandemului germano-chinez au început să apară și să se acumuleze progresiv o serie de aspecte problematice și de tensiuni latente, ce au determinat autoritățile federale să reevalueze consecințele pe care ascensiunea chineză le-ar putea genera asupra intereselor naționale și internaționale ale Germaniei, având în vedere că deținea capacitățile economice, tehnologice, diplomatice și militare pentru a putea periclita stabilitatea sistemului multilateral global, fondat pe normele democratice occidentale.

3. Politica recentă: de la pragmatism, la dezacord

Dacă, în prima parte anilor '2010, decidenții germani continuau încă să creadă cu tărie în veridicitatea principiului de inspirație idealist-liberală²⁹ al „schimbării prin comerț” și în presupuziția implicită potrivit căreia creșterea interdependențelor economice va conduce China spre o liberalizare sistemică tridimensională completă: a) *pe plan economic* – dobândirea statutului de economie de piață, ca rezultat al reformelor aplicate; b) *pe plan intern* – realizarea de progrese în dezvoltarea unei culturi democratice, ca efect al deschiderii economice; c) *pe plan internațional* – accederea la ordinea mondială postbelică bazată pe reguli, drept consecință a integrării pe piețele globale; de la venirea lui Xi Jinping în fruntea partidului-stat chinez (2012/2013³⁰), această paradigmă și-a dovedit atât limitările, cât și lipsa de veracitate (Rühlig, 2022).

Încă de la debutul său în funcția de secretar general al Partidului Comunist Chinez, prin lansarea sloganului ce urma să îi ghideze guvernarea: „[...]...*visul chinez îl reprezintă marea renaștere națională*” (Xi Jinping *apud* Marti, 2022, p. 4), Xi Jinping a sintetizat, deopotrivă, obiectivul său politic fundamental și angajamentul de a readuce China la statutul de mare putere globală³¹, un ideal pentru a cărui materializare se impunea dobândirea unui spectru complet de capacități naționale (i.e. economice, tehnologice și militare). Mai târziu, la circa un deceniu distanță, cu ocazia aniversării centenarului PCC (2021), dezideratul restabilirii integrității teritoriale –

---

²⁸ Deși ambele țări aveau un model de creștere centrat pe exporturi, interesele lor comerciale au fost convergente timp de circa patru decenii: Germania furniza bunuri de capital destinate industriei chineze în plină ascensiune și bunuri de consum cu valoare adăugată ridicată, importând din China materii prime și bunuri de consum de valoare medie și scăzută.

²⁹ Spre deosebire de adepții liberalismului și de paradigma construită de aceștia, reprezentanții curentului realist în studiul relațiilor internaționale argumentau că, dimpotrivă, cooperarea economică nu conduce la reducerea riscului de conflicte, ci, în atare situații, poate acționa chiar ca un factor potențator al diferendelor dintre țări (Ulatowski, 2022).

³⁰ În noiembrie 2012, Xi Jinping a fost ales în funcția de secretar general al PCC, iar ulterior, în martie 2013, în cea de președinte al Republicii Populare Chineze.

³¹ Acest angajament a fost reiterat și în discursul prezidențial susținut în cadrul celui de-al 19-lea Congres al PCC (2017), ocazie cu care a fost stabilită și o „țintă” temporală pentru îndeplinirea sa – anul 2049, când RPC va sărbători 100 de ani de la înființare.

reîntregirea Chinei prin integrarea Taiwanului³² și a regiunilor autonome Hong Kong și Macao – a fost reafirmat, președintele chinez adăugând și mențiunea că îmfăptuirea acestui țel grandios reprezintă o „[...]...îndatorire istorică a cărei îndeplinire nu mai poate fi evitată” (Xu, 2021, p. 9).

Această puternică retorică susținută de președinte și de către înalții oficiali chinezi s-a concretizat în formularea unei politici externe asertive, care avea ca scop remodelarea ordinii internaționale, astfel încât să deservească mai bine interesele Chinei. De asemenea, pentru consolidarea puterii pe plan național, noul leadership chinez a optat pentru aplicarea unor măsuri care să contribuie la strângerea autoritarismului intern, la sporirea controlului centralizat asupra tuturor structurilor socio-economice și la descurajarea inițiativelor de liberalizare a acestora (Caseta 1). Totodată, strategiile geopolitice și geo-economice tot mai agresive lansate sub conducerea lui Xi Jinping erau acompaniate de acțiuni frecvente de concurență neloyală întreprinse de marile companii chineze deținute de stat (SOE³³), de transferuri forțate de tehnologie, de practici ilicite și preluări de drepturi intelectuale etc., metode de afaceri care contraveneau valorilor fundamentale germane și care au condus la conștientizarea de către factorii de decizie a faptului că reconsiderarea modului de abordare a relațiilor de cooperare cu China devenise o necesitate stringentă.

Caseta 1: Câteva repere ale asertivității de politică internă și externă a Chinei în era Xi Jinping

PE PLAN NAȚIONAL	
A. Consolidarea autoritarismului intern	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Îngrădirea libertății de exprimare – deja limitată anterior –, prin utilizarea de către autoritățile guvernamentale a tehnologiilor digitale pentru a extinde aparatul statal de control și de represiune. Astfel, întreprinderea de acțiuni precum: monitorizarea atentă a rețelelor de socializare, introducerea obligativității utilizatorilor de a se înregistra cu numele real, responsabilizarea platformelor de internet pentru conținutul publicațiilor abonaților lor, înăsprirea normelor privind diplomația publică³⁴ etc. și sancționarea neconformității cu dispozițiile în vigoare, au determinat consolidarea sistemului de autocenzură și descurajarea emiterii oricărei opinii critice la adresa regimului comunist și a măsurilor adoptate de acesta. ✓ Încălcarea sistematică a drepturilor omului, prin săvârșirea de abuzuri împotriva populației uigure și a altor minorități majoritar musulmane din provincia Xijiang³⁵ (Xu, 2021). ✓ Nerespectarea prevederilor acordurilor internaționale și periclitarea autonomiei și libertăților în Hong Kong: adoptarea unilaterală a <i>Legii privind</i>

³² Potrivit unor documente oficiale publicate recent de către *Biroul de informații al Consiliul de Stat*, în conformitate cu planul pe termen lung al conducerii chineze, până la jumătatea secolului în curs, este programat ca reunificarea dintre RPC și ROC să se producă „prin orice mijloace” (Xinhua, 2022).

³³ State-owned enterprises (lb. engl.).

³⁴ Deși, în relațiile internaționale, diplomația publică este înțeleasă ca reprezentând „procesul prin care sunt cultivate relațiile directe cu cetățenii unei țări, pentru promovarea propriilor interese și extinderea propriilor valori” (Sharp, 2005, p. 106), în China, acest precept înglobează ansamblul de activități care servesc la propagarea ideilor, valorilor și conceptelor (geo)politice ale PCC și ale conducerii de stat. De asemenea, în relația cu persoanele fizice sau juridice (naționale sau străine), autoritățile chineze responsabile cu „diplomația publică” au dreptul de a utiliza pe piața internă atât instrumente de stimulare (în cazul unei conduite favorabile), cât și mijloace de coerciție (sanțiuni și/sau diferite forme de presiune), în cazul unei conduite considerate neconforme (Lohse-Friedrich, 2019). Pentru monitorizarea pieței interne și externe în acest sens, există (încă din 2004) un departament specializat în cadrul Ministerului Chinez al Afacerilor Externe, care colaborează îndeaproape cu Oficiul PCC pentru Propaganda Străină și cu Oficiul de Informații al Consiliului de Stat.

³⁵ Ca urmare a acestor acțiuni, în 2021, UE, Marea Britanie, SUA și Canada au aplicat un pachet de sancțiuni coordonate împotriva Chinei.

	<p><i>securitatea regiunii administrative speciale Hong Kong (2020) – ce incriminează drept infracțiune orice act de subversiune la adresa autorității guvernului de la Beijing – reprezintă o încălcare a: i) angajamentului asumat de China în Declarația comună sino-britanică (1984), care consacră principiul „o țară, două sisteme”; și a ii) prevederilor Pactului internațional privind drepturile civile și politice (Rühlig, 2020).</i></p> <p>⇒ În pofida convingerii cu tradiție istorică a autorităților germane (<i>a „schimbării prin comerț”</i>) și a eforturilor întreprinse timp de câteva decenii pentru reformarea politică și avansarea Chinei pe calea democrației, cooperarea strânsă în domeniul economic și dialogul bilateral nu au reușit să diminueze capacitatea de rezistență a sistemului autoritarist chinez.</p>
<p>B. Afirmarea pregnantă a sectorului public: o consecință a tratamentului preferențial acordat întreprinderilor controlate de stat</p>	<p>Evoluția amplului proces de reformă demarat de China în anii '80 – cu scopul înfăptuirii unei tranziții graduale dinspre economia planificată maoistă către o economie bazată pe libera concurență și pe dominanța sectorului privat –, ajunsă într-un stadiu de „vârf” în anii '90, a cunoscut o încetinire semnificativă în timpul președinției chineze conduse de Hu Jintao, iar ulterior, după 2013, în mandatul Xi Jinping, a intrat într-o etapă de stagnare sau chiar de regres (Weidenfeld, 2022). Această tendință a fost determinată de sporirea eforturilor guvernamentale pentru consolidarea și centralizarea întreprinderilor controlate de stat, concomitent cu aplicarea de măsuri destinate limitării activității propriilor companii private^{36, 37}:</p> <p>✓ Creșterea finanțării guvernamentale pentru SOE: dacă în anul 2011 companiile publice beneficiau de circa 28% din volumul total al creditelor acordate de către sectorul bancar dominat de stat, după preluarea de către Xi Jinping a mandatului prezidențial, această pondere s-a majorat până la aproximativ 83% (2016). În absența unor piețe de capital funcționale, o astfel de distribuție a împrumuturilor în favoarea SOE constituie forme de sprijin ce contravin principiilor economiei liberale.</p> <p>✓ Sporirea controlului guvernamental asupra întreprinderilor din sectorul privat, prin: a) introducerea unor structuri de partid în cadrul acestor firme; b) diminuarea puterii de piață dobândite de marile companii din domeniul tehnologiilor digitale, prin aplicarea de sancțiuni antitrust (e.g. cazul grupului Alibaba, care a fost supus unei investigații antimonopol, după ce fondatorul acestuia, Jack Ma, criticase public sistemul chinez de reglementare; Tencent Holdings, Didi Global etc.).</p> <p>⇒ Subvențiile guvernamentale masive acordate întreprinderilor chineze controlate de stat le conferă acestora avantaje competitive în raport cu firmele germane care nu beneficiază de astfel de sprijin³⁸, riscând să denatureze condițiile de concurență echitabilă ce caracterizează piața federală.</p>
PE PLAN INTERNAȚIONAL	
<p>C. Promovarea unei politici externe mai agresive</p>	<p>Deși, după cum rezultă din discursurile liderilor PCC, traiectul planificat al Chinei spre recunoașterea internațională și spre dobândirea statutului de superputere globală urma să fie unul pașnic și bazat pe neamestecul în afacerile interne ale altor țări, o serie de acțiuni guvernamentale întreprinse în urma ascensiunii pe arena economică mondială au probat adoptarea unei politici naționaliste tot mai agresive.</p>

³⁶ Recentă politică guvernamentală de îngrădire a capacității de desfășurare a activității marilor firme naționale private (2021) are drept obiectiv prevenirea comportamentului independent al acestora și potențiala lor sustragere de sub supravegherea permanentă exercitată de către autoritățile centrale, fapt care, în opinia liderilor de la Beijing, ar periclita modelul chinez de afaceri, axat pe controlul total al statului.

³⁷ În pofida lipsei manifeste a acțiunilor guvernamentale destinate creării de avantaje comparative și competitive pentru companiile private – măsurile de acest tip fiind orientate preponderent către SOE –, potrivit concluziilor unor analize recente (e.g. Huang & Véron, 2022), în ultimul deceniu, aceste firme au înregistrat o creștere mai rapidă și o profitabilitate mai ridicată decât întreprinderile aparținente sectorului de stat. Această tendință este susținută de apariția și dezvoltarea unor performere în domeniul tehnologiei digitale și a comerțului electronic, precum și în sfera industriei prelucrătoare (e.g. industria electronică, siderurgică, chimică etc.) și în cea a științelor vieții. În schimb, firmele controlate de stat au rămas dominante pe piața internă a serviciilor financiare, telecomunicațiilor, a transporturilor, energiei etc.

³⁸ În conformitate cu reglementările europene, dacă ar fi acordate de către statele membre, astfel de subvenții ar fi tratate drept ajutoare de stat.

	<p>Astfel, cu toate că nu a utilizat forța militară, China a apelat la măsuri de coerciție politico-economică pentru a-și atinge obiectivele mărețe ce vizau diferite regiuni ale lumii:</p> <p>✓ Intensificarea tensiunilor din Marea Chinei de Sud și din strâmtoarea Taiwan: abandonând orice rezerve diplomatice și încălcându-și angajamentele asumate în prealabil, China a înființat baze militare în trei dintre insulele artificiale construite în regiunea maritimă aflată în litigiu internațional³⁹. În ceea ce privește Taiwanul, după cum se arată în alocuțiunile oficiale cu caracter normativ susținute de liderii chinezi în ultimii ani, China nu va ezita să apeleze la utilizarea de mijloace militare pentru a-și îndeplini proiectul privind reunificarea celor două țări.</p> <p>✓ Extinderea puterii și influenței mondiale prin intermediul investițiilor efectuate în cadrul Inițiativei Belt and Road (BRI)⁴⁰, proiect de anvergură transcontinentală care a expus “capcanei datoriilor” (<i>debt trap</i>, lb. engl.) unele țări cu venituri mici și mijlocii, însă amplasate în poziții geografice strategice (e.g. Djibouti – situată în Strâmtoarea Bab el-Mandeb, în apropiere de Canalul de Suez; Laos – plasată în centrul regiunii Asia-Pacific; Pakistan – acces la Golful Oman; Sri Lanka – deschidere la portul Hambantota, Oceanul Indian etc.) (Gulati & Babu, 2022). Aplicând așa-numita „diplomație a datoriilor”, China a finanțat dezvoltarea de proiecte în țări cu risc ridicat de neplată prin acordarea de împrumuturi masive, pentru ca apoi, în cazul în care statele receptoare nu puteau să își onoreze datoriile, să fie nevoite să facă o serie de concesii în favoarea sa – e.g. cedarea dreptului de proprietate sau a controlului asupra unor active majore –, în contul rambursării creditelor.</p> <p>✓ Adoptarea strategiei privind „dubla circulație” (<i>dual circulation</i>, lb. engl.), care consacră ambiția Chinei de a deveni autosuficientă: Dată publicității în anul 2020⁴¹, strategia referitoare la „dubla circulație” urmărește eliminarea vulnerabilităților rezultate drept consecință a participării Chinei pe piețele mondiale și implementarea de reforme care să conducă la aplicarea unui nou model de creștere, bazat pe inovare internă. Circumscrișă prevederilor megaplanului de dezvoltare industrială <i>Made in China 2025</i> (MIC 2025; 2015)⁴², politica nou-anunțată prevede „izolarea” de lumea occidentală, respectiv decuplarea de la</p>
--	--

³⁹ Litigiile implicau șase state suverane – Brunei, China, Taiwan, Indonezia, Malaiezia, Filipine și Vietnam – care își revendică o serie de teritorii insulare și maritime din Marea Chinei de Sud. Deși, în anul 2016, un tribunal de arbitraj internațional (care nu s-a pronunțat însă asupra dreptului de proprietate) a emis decizia de respingere a pretențiilor maritime ale RPC în cazul „Filipine împotriva Chinei”, aceasta din urmă nu a recunoscut competența instanței de arbitraj, insistând ca disputa să fie soluționată prin purtarea de tratative cu toate părțile implicate.

⁴⁰ Anunțată în 2013 de către președintele Xi Jinping și adoptată oficial în 2017, inițiativa „Centura și Drumul” reprezintă cea mai ambițioasă strategie de dezvoltare concepută vreodată, având ca obiectiv declarat stimularea comerțului între China și restul lumii. Reconstituind parțial vechile rute comerciale ale Drumului Mătăsii, planul chinez vizează construirea a două coridoare de transport: unul terestru (*the Road – Drumul*), proiectat să lege China de Europa, prin Asia Centrală și Orientul Mijlociu, iar altul maritim (*the Belt – Centura*), care, de asemenea, interconectează China și Europa, prin traversarea Asiei de Sud-Est, Asiei de Sud, Africii de Est, Orientului Mijlociu și Mării Mediterane. Dincolo însă de dimensiunea ce viza dezvoltarea infrastructurii, proiectul propus de China urmărește crearea celei mai mari platforme globale pentru cooperare economică – bazată pe coordonarea politicilor țărilor participante și creșterea colaborării dintre ele în domeniul comerțului și investițiilor, al finanțării și al schimburilor interculturale etc. –, fapt ce relevă intenția sa de a dobândi un rol sporit și dominant în sfera afacerilor internaționale, orientat preponderent în direcția satisfacerii prioritare a intereselor chineze.

⁴¹ Când China se confrunța atât cu efectele negative generate de prelungirea conflictului comercial cu SUA, cât și cu cele rezultate din blocajele survenite la nivelul lanțurilor globale de producție și aprovizionare, ca urmare a ocurenței pandemiei de Covid-19.

⁴² Strategia MIC 2025 stabilea agenda extrem de ambițioasă a planului național pentru dobândirea supremației chineze în zece sectoare-cheie ale producției mondiale – printre care: industria auto, industria constructoare de mașini și utilaje, robotică, industria aerospațială, (bio)farmaceutică, producătoare de dispozitive medicale etc. –, fiind inspirat după *Programul german de dezvoltare industrială (Industrie 4.0)*; publicat în octombrie, 2013), care viza creșterea avantajelor competitive ale Germaniei în contextul producerii celei de A Patra Revoluții Industriale, provocată de progresele survenite în domeniul tehnologiei informației (IT), precum: așa-numitul Internet al lucrurilor (*Internet of things – IoT*), Inteligența Artificială (AI), noile tehnologii *Big Data* etc. (De La Bruyère & Picarsic, 2020).

	<p>importurile provenite din această direcție (inclusiv de la achizițiile de înaltă tehnologie), prin accelerarea proceselor de inovare și prin creșterea gradului de integrare pe verticală a producției interne, astfel încât să permită modernizarea capacităților tehnologice și dobândirea autonomiei în acoperirea necesarului național. În paralel cu diversificarea importurilor, China va urmări să creeze și să consolideze propria „rețea” de piețe de export orientată către „lumea emergentă”, ce va spori astfel importanța geo-economică și logistică a infrastructurii create în cadrul BRI (Herrer, 2021). Punerea în practică a acestei inițiative strategice ar putea antrena efecte negative severe pentru statele occidentale exportatoare de tehnologie, asemenea Germaniei.</p> <p>⇒ Contrar așteptărilor nutrite de politicienii care s-au succedat la conducerea Germaniei în ultimele decenii, China nu s-a integrat în ordinea liberală mondială bazată pe reguli.</p>
<p>D. Întreprinderea de acțiuni ce contribuie la erodarea democrației germane/europene</p>	<p>✓ Utilizarea de mijloace de presiune politică și economică: La finalul anului 2019, ambasadorul chinez în Germania a lansat un avertisment direct cu privire la potențialele reacții represive ce ar fi putut apărea din partea guvernului său în cazul în care autoritățile federale nu sprijineau implementarea pe piața europeană a tehnologiei 5G produse de grupul Huawei, sugerând apariția unor posibile prejudicii pentru industria auto germană, puternic dependentă de exporturile spre China (Weidenfeld, 2022).</p> <p>✓ Organizarea de acțiuni de boicot comercial prin intermediul terților: Escaladarea tensiunilor diplomatice dintre China și Lituania (2021) – generată de deschiderea unei reprezentanțe oficiale a Taiwanului (nu a Taipeiului, așa cum prevedea cutuma impusă de China) la Vilnius – a determinat nu numai restricționarea schimburilor comerciale sino-lituaniene, ci și constrângerea unor companii străine pentru a proceda în consecință. Printre acestea, numeroase firme germane care desfășoară activități de producție în Lituania (e.g. grupul Continental A.G, un jucător important din industria de componente auto) au primit avertismente cu privire la apariția riscului ca produsele lor să nu mai fie acceptate pe piața chineză, ca urmare a apariției unor „neconcordanțe procedurale” ce țineau de legislația vamală (Płóciennik, 2022).</p> <p>✓ Aplicarea de măsuri coercitive în cazul mai multor societăți comerciale germane (și europene), care, pe seama unor decizii eronate de comunicare în marketing, au „atins” o dimensiune culturală sensibilă, ce a interferat cu preceptele chineze privind diplomația publică: Audi (2017), Daimler (2018), Leica (2019) etc. De exemplu, faptul că într-un material publicitar firma Daimler AG (din grupul Mercedes-Benz) s-a utilizat un citat aparținând laureatului Premiului Nobel pentru Pace, Dalai Lama, a dat naștere unei campanii denigratoare agresive în China, care a avut repercusiuni severe asupra reputației sale globale. Printre multiplele exemple de presupuse „abateri” de conduită penalizate de structurile chineze abilitate cu cenzura se numără: postări în mediul online ce omiteau să prezinte Taiwanul ca făcând parte integrantă din China (e.g. Audi, Zara); acțiuni considerate neconforme întreprinse de anumite guverne europene, generatoare de „dispute prin reprezentanți” etc. (Lohse-Friedrich, 2019).</p> <p>✓ Subminarea libertății artistice, a libertății presei și a celei academice, prin intimidarea ori somarea unor persoane și instituții europene pentru comentariile făcute la adresa Chinei sau a politicilor conduse de PCC. De exemplu, măsurile punitive cuprinse în recentele contra-sanctiuni impuse de autoritățile chineze (2021)⁴³ au vizat o serie de organizații membre ale comunității științifice, printre care și <i>Institutul de Studii privind China</i> -, „Mercator” (MERICS⁴⁴, Berlin) și câțiva dintre cercetătorii și cadrele universitare ale acestuia.</p>

⁴³ Ca răspuns la sancțiunile aplicate anterior de către UE și comunitatea internațională (2021) pentru un număr de oficiali chinezi implicați în acțiuni de încălcare ale drepturilor omului în cazul minorității musulmane uigure din provincia Xinjiang, care constau în interzicerea accesului în Uniune și înghețarea activelor deținute pe teritoriul acesteia.

⁴⁴ Mercator Institute for China Studies (lb. engl.).

	<p>✓ Promovarea unor campanii de dezinformare cu privire la izbucnirea și evoluția pandemiei de Covid-19, susținerea unui discurs critic cu privire eforturile întreprinse de autoritățile occidentale pentru a combate virusul etc.</p>
	<p>⇒ Prin toate aceste acțiuni, China dovedește că reprezintă un actor ce pune în pericol stabilitatea instituțiilor democratice cu scopul de a crea o lume sino-centrică, fapt ce probează acuratețea curentului de opinie tot mai răspândit pe plan european și mondial, potrivit căruia ascensiunea sa viitoare ar putea conduce la erodarea ordinii liberale occidentale.</p>

Sursa: Sinteză a autorilor, pe baza bibliografiei citate în cadrul casetei.

Avansul economic fulminant pe care l-a cunoscut China în anii de după Marea Criză financiară globală în joncțiune cu schimbarea de direcție politică adoptată de către administrația Xi Jinping s-au transpus într-o provocare multi-fațetată pentru Germania⁴⁵, dificil de gestionat pe baza modelului său tradițional de abordare a relațiilor bilaterale – axat pe principiul „schimbării prin comerț” –, care își dovedise funcționalitatea într-un context fundamental diferit.

Conștientizarea de către autoritățile guvernamentale federale a implicațiilor creșterii asertivității internaționale a Chinei și a necesității implicite de regândire a paradigmei politice față de această țară, s-a produs odată cu înțelegerea faptului că investițiile chineze – în temeiul atingerii obiectivelor strategiei MIC 2025 – erau preponderent orientate spre absorbția de tehnologii-cheie, de cunoștințe și de know-how german⁴⁶. De asemenea, în urma demarării proiectelor complexe de dezvoltare infrastructurală integrate în inițiativa BRI, întreprinderile germane ce activau pe terțe piețe se confruntau tot mai adesea cu practicile susceptibile de concurență nelocală ale companiilor chineze, tendință care a alimentat temerile liderilor de la Berlin că afirmarea tot mai pregnantă a iliberalismului promovat de China ar putea conduce către slăbirea dominanței sistemului economic capitalist.

Astfel, dacă până la jumătatea deceniului trecut guvernării germani nu percepeau China ca pe o putere revizionistă, suita de acțiuni politico-economice întreprinse ulterior⁴⁷, în profundă antiteză cu principiile și practicile democrației occidentale, a determinat reevaluarea raporturilor bilaterale în scopul găsirii unor instrumente defensive optime, adaptate la noua realitate expansionistă chineză (The Federation of German Industries/BDI, 2019). Recalibrarea modului de inter-relaționare economică și comercială cu China presupunea găsirea unui echilibru funcțional care să permită identificarea unor măsuri adecvate de răspuns la politica industrială chineză tot mai agresivă, concomitent cu evitarea apariției riscului aplicării unui control excesiv din partea statului. Cu alte cuvinte, pentru a se plia cât mai bine conjuncturii geo-politice contemporane, gândirea strategică a Germaniei față de China trebuia să urmărească simultan: a) menținerea deschiderii economiei naționale (o caracteristică fundamentală a ordinii liberale); și b) asigurarea unei protecții eficiente a

⁴⁵ Care genera efecte perturbatoare atât asupra competitivității industriale a Germaniei, cât și asupra stabilității organismelor sale democratice.

⁴⁶ Un exemplu ilustrativ în acest sens l-a constituit preluarea de către grupul chinez Midea a concernului german de top în domeniul ingineriei robotice, *KUKA AG* (în anul 2016).

⁴⁷ După cum rezultă din cele descrise în Caseta 1, printre acestea se numără: înăsprirea autoritarismului național, abandonarea reformelor economice, reafirmarea cuprinzătoare a rolului PCC în viața socială și economică; externalizarea unor practici politice și economice echivoce, prin intermediul inițiativei BRI; accelerarea agendei techno-naționaliste urmărite de China odată cu lansarea strategiilor MIC 2025 și China Standards 2035 (un plan programatic inițiat în 2018, al cărui obiectiv își propune ca, până în 2035, principalele companii chineze de tehnologie să stabilească standardele globale în anumite domenii tehnologice de „vârf”, precum internetul 5G, IoT, inteligența artificială (AI)) etc.

pieței interne în fața presiunilor destabilizatoare induse de prezența firmelor chineze asupra mediului concurențial și a orânduirii de sorginte (neo)liberală, fără a aluneca însă spre panta protecționismului (asemenea SUA).

Procesul de elaborare a unei noi strategii a cunoscut un impuls de o însemnătate aparte la începutul anului 2019 (ianuarie), când *Federația Industriilor Germane* (BDI⁴⁸, 2019) și-a făcut cunoscută viziunea cu privire la potențialele căi viitoare de abordare a legăturilor cu China, recomandând factorilor naționali de decizie tratarea relațiilor bilaterale dintr-o perspectivă tridimensională, pe baza căreia, aspectele conlucrării și, în funcție de acestea, direcțiile de acțiune formulate să fie diferențiate și grupate pe paliere distincte.

Astfel, în funcție de natura raporturilor dintre cele două economii, în analiza amintită, BDI a definit China drept: a) *partener și competitor* – având în vedere că, pe de o parte, pe durata celor circa patru decenii de istorie, parteneriatul germano-chinez se dovedise a fi unul reciproc avantajos, iar conlucrarea de durată condusese la îndeplinirea a numeroase obiective comune; iar pe de altă parte, că schimbarea structurală mai recentă a economiei chineze și transformarea sa din „atelierul lumii” într-o producătoare de înaltă tehnologie plasase cele două state într-o competiție acerbă pentru întâietate tehnologică; b) *putere globală* – deoarece, dată fiind importanța Chinei pe scena mondială, o serie de probleme globale majore nu puteau fi soluționate decât cu aport și cu participare chineză, deși eforturile sale de a modela cadrul de reglementare nu fuseseră întotdeauna compatibile cu interesele germane privitoare la menținerea sistemului internațional bazat pe reguli și fondat pe normele esențiale ale deschiderii și nediscriminării; și c) *rival sistemic* – în condițiile în care statul chinez continua să joace un rol deosebit de important în alocarea resurselor pe plan național, iar intervenția pe piață a agențiilor guvernamentale îmbrăca o multitudine de forme, contribuind la crearea și alimentarea unei concurențe/rivalități sistemice între Germania și China⁴⁹, dar și între China și întreaga lume liberal-democratică, ale cărei valori sunt respinse, urmând a fi înlocuite în viziunea acestei țări cu cele generate și susținute de modelul chinez, în avantajul acesteia.

În lumina acestei reprezentări, raportul întocmit de către BDI prezenta o serie de argumente care arătau că, pe baza acțiunilor întreprinse în special în perioada ulterioară anului 2016, China devenise în primul rând competitor și rival sistemic pentru Germania. De aceea, în opinia Federației Industriilor Germane⁵⁰, reconfigurarea politicii externe trebuia axată primordial pe acest rol bivalent

---

⁴⁸ Bundesverband der Deutschen Industrie (lb. germ.)/The Federation of German Industries (lb. engl.) este o organizație care reunește reprezentanți ai industriei germane și furnizori de servicii în domeniul industrial, înglobând circa 40 de asociații sectoriale și aproximativ 100.000 de întreprinderi mici, mari și mijlocii din ramura productivă. Totodată, prin rapoartele de cercetare întreprinse în cadrul departamentului de analiză, BDI oferă consultanță autorităților guvernamentale în formularea politicilor economice, furnizând inputuri relevante din practica de afaceri.

⁴⁹ Etichetarea drept „concurrent sistemic” și argumentul potrivit căruia China nu promova un model economic deschis și liberal a luat prin surprindere autoritățile de la Beijing, deoarece ea survenea după o serie de „concesii” strategice pe care guvernul chinez le făcuse unor companii germane (e.g. BASF SE, BMW AG și Allianz SE), materializate în acordarea dreptului de participare majoritară la capital și aprobarea înființării de filiale cu capital integral străin. Acordarea acestor privilegii a avut loc în contextul în care, la nivelul UE, apăruseră tot mai multe voci critice cu privire la faptul că președintele Xi Jinping nu își respectase angajamentul privind deschiderea pieței chineze, asumat la Forumul Economic Mondial de la Davos, în anul 2017 (Barkin, 2020).

⁵⁰ Deși, în trecut, BDI a fost unul dintre cei mai puternici susținători ai adâncirii angajamentului cu China, de această dată, prin publicarea documentului amintit, Asociația formulează o serie de solicitări concrete la adresa guvernului german, cu privire la măsuri necesare a fi adoptate în vederea îmbunătățirii cadrului de interacțiune dintre întreprinderile germane și cele chineze.

al Chinei⁵¹ și, în acest sens, pe formularea de măsuri adecvate pentru contracararea provocărilor generate dinspre fiecare dintre cele două poziții în parte (i.e. de competitor și rival strategic). Deoarece o atare „compartimentare” permitea o abordare realistă și flexibilă a tuturor aspectelor legate de această țară, ea nu numai că a fost integrată în centrul noii politici germane (Caseta 2), însă a constituit și punctul de plecare în elaborarea strategiei europene comune față de China, publicată în același an (European Commission, 2019).

Caseta 2: Principalii piloni ai reformulării politicii germane față de China, în viziunea BDI

<p>A. China – rival sistemic</p> <p>✓ Context: după aproximativ patru decenii de reformă și deschidere, sistemul economic chinez a dobândit o structură hibrid, care combină componente specifice economiei centralizate și elemente ale economiei de piață. Multiplele forme (directe și indirecte) ale intervenției statului în economie creează numeroase obstacole pentru firmele germane, care nu beneficiază de condiții de concurență echitabilă în raport cu companiile chineze.</p> <p>✓ Cauze generatoare de concurență sistemică:</p> <p>➤ <i>Denaturarea piețelor și a prețurilor:</i> controlul guvernamental activ asupra prețurilor factorilor de producție și subvenționarea masivă a unor întreprinderi și/sau industrii individuale au condus frecvent la supra-capacitate de producție și la practici de dumping pe piața chineză. Aceste distorsiuni comportă riscul de a putea fi cu ușurință transferate spre alte economii, dată fiind prezența în creștere a companiilor chineze pe piețele europene și mondiale (e.g. criza din industria siderurgică europeană (2016), declanșată de supra-producția de oțel din China).</p> <p>➤ <i>Aplicarea de politici industriale dinamice și în materie de inovare, destinate atingerii supremației tehnologice:</i> statul chinez acționează nu numai ca regulator, ci și ca actor central pe piață, manifestând o implicare directă în procesele decizionale ale companiilor și industriilor. Prin întreprinderea de acțiuni precum: fuziuni pe orizontală impuse politic (cu obiectivul creării de „campioni” naționali), investiții publice majore în tehnologiile viitorului, acordarea de subvenții netransparente (îndeosebi pentru SOE), transferuri forțate de tehnologie și preluări strategice etc., guvernul chinez urmărește dobândirea poziției de națiune-lider în domeniul tehnologiei.</p> <p>➤ <i>Restrângerea concurenței prin închiderea unor segmente de piață sau acordarea de tratament inegal pentru întreprinderile străine,</i> conduită care s-a materializat în apariția unor relații economice bazate pe deschidere asimetrică, în detrimentul Germaniei și al altor state europene⁵². Astfel, pentru a direcționa fluxurile de ISD spre sectoarele de interes național, sau pentru a impulsiona transferul de tehnologii noi către acestea, autoritățile chineze apelează la diferite instrumente, printre care: i) restricționarea cotei de participare străină la nivelul societăților mixte; ii) impunerea de bariere și de sarcini administrative în cadrul procesului de autorizare și de aprobare a investițiilor; iii) interdicții privind investițiile⁵³; iv) constrângerea firmelor străine din anumite sectoare de a înființa societăți mixte și de a-și ceda drepturile de proprietate intelectuală către partenerul chinez etc. Toate aceste măsuri relevă natura netransparentă și discreționară a regimului de aprobare a investițiilor străine din China, care contravine practicilor internaționale agreate cu OMC⁵⁴.</p> <p>➤ <i>Creșterea gradului de planificare economică și de control social</i> prin intermediul utilizării tehnologiilor moderne – e.g. inteligența artificială și tehnologiile big data – în scopul studierii comportamentului de piață al companiilor naționale și străine atât în China, cât și în afara acesteia.</p>
<p>B. China – putere globală</p> <p>✓ Context: deoarece de natura raporturilor create între modelul economic chinez și cel fundamentat pe economia de piață liberală – fie în sensul cooperării și coexistenței, fie, dimpotrivă, în sensul stabilirii de raporturi antagoniste – depinde în mod esențial evoluția viitoare a procesului de globalizare, China deține un rol însemnat în remodelarea ordinii internaționale și în soluționarea unora dintre problemele majore cu care se confruntă statele lumii (e.g.</p>

⁵¹ Fără a nesocoti, însă, importanța pentru economia germană pe care o avea în continuare parteneriatul economic încheiat cu China.

⁵² În sensul în care, în vreme ce companiile chineze se bucurau de un acces relativ liber pe piața internă a UE, firmele europene nu beneficiau de un tratament similar în China.

⁵³ În pofida procesului de liberalizare progresivă a regimului privind intrările de investiții străine implementat în ultimele decenii, China continuă să mențină un sistem detaliat de monitorizare, control și administrare a ISD, în cadrul căruia un rol central îl deține *Catalogul pentru ghidarea investițiilor străine*. În funcție de industriile potențial-receptoare, Catalogul divizează ISD în trei grupe (*încurajate, restricționate și interzise*), care determină atât grade diferite de examinare în vederea aprobării, cât și nivelurile distincte de condiționare sau de reglementare a investițiilor.

⁵⁴ Dacă înainte de 2001, China utiliza în mod explicit practica de condiționare a accesului pe piață de transferul sau importul de tehnologie, odată cu aderarea la OMC, autoritățile naționale s-au angajat să nu mai apeleze la astfel de măsuri.

combaterea efectelor schimbărilor climatice și reducerea la minim a efectelor acestora). De asemenea, noile instituții internaționale înființate cu participare chineză (e.g. Banca Asiatică de Investiții în Infrastructură) pot oferi sprijinul financiar necesar menținerii stabilității politice globale. Cu toate acestea, contribuția Chinei la configurarea cadrului internațional de reglementare a fost adesea în opoziție cu viziunea și interesele germane/europene cu privire la modul de funcționare a sistemului mondial bazat pe reguli și pe principiile deschiderii și nediscriminării:

⇒ *Încercarea de impunere a propriilor norme la nivelul tratatelor purtate în cadrul instituțiilor și acordurilor internaționale*, cu privire la: drepturile omului (ONU), rolul întreprinderilor de stat (OMC/G20), proiectarea spațiului cibernetic mondial etc. Un exemplu ilustrativ pentru efortul de a modela piețele terțe în conformitate cu propriile interese îl constituie inițiativa BRI, pe baza căreia China își extinde influența geopolitică și geo-economică pentru a determina acceptarea standardelor sale tehnice și de reglementare – e.g. ansamblul de norme industriale, vamale, digitale, de soluționare a litigiilor etc. – de către toate țările implicate în proiect;

⇒ *Utilizarea puterii economice și politice pentru afirmarea intereselor sale în străinătate*: fie prin crearea de stimulente pentru statele vizate (e.g. prin creșterea volumului de investiții, creșterea comerțului de export, furnizarea de credite cu dobânzi avantajoase etc.), fie prin mijloace de presiune economică (e.g. aplicarea de restricții la import etc.). De pildă, prin constituirea formatului de cooperare cu țările din Europa Centrală și de Est [CEE] (cunoscut sub denumirea de Platforma „16+1”⁵⁵) – ce prevedea dezvoltarea unor importante proiecte infrastructurale acompaniate de împrumuturi cu dobânzi aparent reduse acordate de către băncile chineze –, factorii decizionali chinezi urmăreau cultivarea unor relații cordiale cu aceste state (unele dintre ele, membre ale UE), pentru a crește șansele unei orientări pro-China a acestora, pe termen lung (i.e. extinderea influenței politice) și, respectiv, ale promovării intereselor chineze la UE din chiar interiorul UE, fie în sensul obținerii unor avantaje/privilegii, fie în sensul stopării unor demersuri comunitare nefavorabile Chinei.

C. China – partener și competitor

✓ **Context:** economia germană este puternic interconectată cu cele ale altor țări, prin intermediul schimburilor comerciale și de capital, de care depinde avansul industriilor naționale. Chiar în condițiile instalării unei concurențe sistemice, datorită dimensiunii și dinamicii pieței sale, China rămâne unul dintre cei mai importanți parteneri economici ai Germaniei. De aceea, autoritățile federale nu urmăresc decuplarea economică, politică sau tehnologică de China, ci încearcă găsirea unei formule viabile de gestionare a relațiilor bilaterale, care să conducă la atingerea obiectivelor comune.

☑ **Partener:** Încă de la crearea sa, la începutul anilor '80, parteneriatul germano-chinez a adus câștiguri însemnate ambelor părți: dezvoltarea rapidă a Chinei a beneficiat de capitalul, tehnologia și know-how-ul deținut de către companiile germane, care, la rândul lor, utilizau resursele (e.g. energetice, de materii prime, de forță de muncă etc.) precum și imensa capacitate a pieței chineze (contribuind, în schimb, la crearea de locuri de muncă, formarea de specialiști, extinderea infrastructurii și, deopotrivă, la modernizarea industriei chineze).

▫ *Destinație importantă pentru companiile producătoare germane:* Stimulate de creșterea economică fulminantă înregistrată de China (îndeosebi) în ultimul deceniu și jumătate, întreprinderile germane au continuat să își extindă volumul investițiilor având ca destinație această țară. De asemenea, pe seama gradului actual de integrare a rețelelor creatoare de valoare adăugată, prezenței masive a firmelor industriale germane pe piața chineză, precum și potențialului oferit de China pentru mediul german de afaceri, o debranșare economică ar comporta costuri uriașe.

▫ *Locație pentru desfășurarea de activități de cercetare-dezvoltare (C&D):* în prezent, China nu mai reprezintă doar un amplasament pentru externalizarea producției sau o piață importantă de desfășurare a exporturilor, ci a căpătat o importanță sporită pentru strategiile de inovare ale firmelor germane active pe plan internațional.

☑ **Competitor:** În relația cu China, cel mai adesea creșterea concurenței nu reprezintă o expresie a dinamismului antreprenorial, ci rezultatul sprijinului guvernamental masiv și al utilizării unor mecanisme specifice de ghidare, de care beneficiază firmele chineze. În centrul acestor acțiuni se află strategia de politică industrială „Made in China 2025” și altele complementare, ce au drept principal obiectiv transformarea Chinei în lider mondial în domeniul inovării și reducerea dependenței față de importurile de tehnologie occidentală. Pentru atingerea acestui deziderat, autoritățile centrale chineze promovează și susțin financiar dezvoltarea tehnologică a firmelor naționale prin diferite instrumente:

▫ *Acordarea de stimulente fiscale* (e.g. reduceri/scutiri de impozite) pentru companiile specializate în producerea de tehnologii „de vârf”, *deduceri speciale pentru cheltuielile de C&D*, *împrumuturi cu costuri reduse* prin intermediul marilor bănci de stat, *finanțare directă de la buget* etc. De asemenea, o altă formă de sprijin o reprezintă finanțarea achizițiilor de tehnologii străine, inclusiv prin preluări de firme străine performante care fie au deja experiență consacrată și un bogat bagaj de drepturi de proprietate intelectuală, fie sunt start-up-uri extrem de promițătoare în plan inovativ. Deși atât în Germania, cât și pe ansamblul UE, politicile industriale prevăd alocarea de fonduri publice pentru

⁵⁵ Inițiativa chineză de consolidare a relațiilor de cooperare cu statele CEE în format „16+1” viza, la momentul creării sale (2012), trei domenii prioritare de acțiune: infrastructura, tehnologiile de „vârf” și tehnologiile „verzi”. Deși, în anul 2019, prin decizia Greciei de a se alătura acestei forme de cooperare, mecanismul a fost redenumit „17+1”, în anul 2021, grupul revine la forma inițială, ca urmare a retragerii Lituaniei.

finanțarea activităților de C&D, dimensiunea controlului exercitat de statul chinez în acest sector conduce la apariția unor presiuni concurențiale ridicate pentru întreprinderile occidentale, care pot ajunge până la eliminarea lor de pe piață, faliment și preluarea cotelor de piață de către competitorii chinezi (vezi industria germană a fotovoltaicelor, de pildă)..

□ *Subvenționarea masivă a societăților comerciale ce activează pe piețele terțe, care amenință să perturbe concurența, favorizând furnizorii chinezi față de principalii lor competitori în proiectele derulate pe plan extern.*

Recomandări adresate autorităților germane, cu scopul includerii lor pe agenda politicii față de China

► Deoarece adâncirea concurenței sistemice constituie o provocare majoră pentru sistemul economic german, BDI considera necesară *organizarea de consultări publice, care să implice deopotrivă politicieni, reprezentanți ai societății și ai mediului de afaceri din Germania și din Uniunea Europeană*, astfel încât, în mod concertat, să fie găsite soluțiile optime pentru a răspunde unei provocări de asemenea anvergură.

► Deși dinamismul pieței chineze a reprezentat și va continua să reprezinte un „motor” al economiei globale, o destinație-cheie pentru achizițiile și vânzările industriei federale – creatoare de vaste oportunități comerciale pentru firmele din sectorul industrial german –, *acțiunile prin care China contribuie la perturbarea mediului de afaceri și a climatului concurențial nu mai pot fi ignorate.*

► Pentru a concura cu egalitate de șanse în fața Chinei, reprezentanții industriei germane susțineau *necesitatea consolidării competitivității germane și europene*, prin creșterea resurselor alocate în cercetare-dezvoltare, educație, infrastructură și tehnologii inovatoare. De aceea, *UE are nevoie de o politică industrială mai ambițioasă*, axată pe inovare, reglementări adecvate, pe parteneriat social și liber-schimb, care să conducă la echilibrarea raporturilor cu China.

► În scopul creșterii rezilienței, este nevoie ca *autoritățile guvernamentale germane să apeleze la instrumente mai eficiente de politică economică* – care să nu se limiteze numai la mecanismele economiei de piață, dar care să fie în deplină conformitate cu normele OMC –, pe care să le aplice în mod nediscriminatoriu tuturor actorilor străini care participă pe piață.

► Având în vedere riscurile economice și politice pe care le generează acțiunile întreprinse de China, *UE trebuie să adopte o poziție unitară*, care să îi consolideze forța de negociere și să îi permită o abordare coerentă și cuprinzătoare.

► De asemenea, BDI recomandă *creșterea cooperării dintre Germania/UE și alte țări având economii de piață liberală* care împărtășesc aceleași viziuni și obiective cu privire la China și crearea de parteneriate ce ar putea conduce la întreprinderea de acțiuni coordonate.

Sursa: Prezentare sintetică a autorilor, pe baza raportului Federației Industriilor Germane (BDI, 2019).

Această abordare tripartită nu numai că a fost inserată cu rapiditate în discursul politic al liderilor europeni și în documentele oficiale comune care tratau relația cu China⁵⁶, însă a reprezentat o turnură cu relevanță aparte, declanșatoare a unei schimbări de optică în cadrul diplomației germane, care, la rândul său, a lansat numeroase dezbateri la nivelul UE. Astfel, în plan comunitar, pe întreg parcursul anului 2019, au fost purtate discuții ample cu privire la modul în care ar trebui să răspundă Europa atât practicilor economice chineze neconforme cu normele economiei de piață, cât și acțiunilor de încălcare a drepturilor omului, inițiate în mod repetat de către guvernul de la Beijing. De asemenea, în Germania a fost revizuită agenda dialogului politic purtat cu China și a fost creat un mecanism de coordonare interministerială, în condițiile în care o asemenea ranversare de paradigmă impunea ca fiecare autoritate de resort implicată să modifice reglementarea și cadrul normativ specific domeniului pe care îl reprezenta (Oertel, 2020).

Totodată, survenită în aceeași perioadă, escaladarea conflictului comercial dintre SUA și China aducea o altă provocare economică majoră pentru Germania – ca țară dependentă de exporturi, puternic integrată în lanțurile globale de valoare și cu centre de producție în ambele state implicate în

⁵⁶ După cum precizăm, la scurta vreme după publicarea raportului BDI, această abordare a fost preluată și la nivelul UE, fiind inclusă în noua strategie comunitară față de China (martie 2019).

dispută – și, implicit noi motive de îngrijorare pentru autoritățile federale. În acest context, la nivelul executivului german au apărut disensiuni vizibile cu privire la direcția strategică optimă de adoptat în viitor față de China: confruntare, precauție sau acceptare (fără a lua atitudine, promovând aceeași politică centrată pe preeminența schimburilor comerciale). Astfel, urmând o anumită logică birocrată, Ministerul Federal Afacerilor Externe recomanda îmbrățișarea unei conduite prudente, în vreme ce Ministerul pentru Afaceri Economice și Energie (BMWi⁵⁷) și Ministerul Mediului (BMUV⁵⁸) pledau pentru luarea unei poziții diplomate, care să nu periclitaze buna desfășurare a relațiilor de afaceri și cooperarea cu China în domeniul schimbărilor climatice (o temă dominantă a dezbaterii publice din Germania). Ca atare, cu ocazia vizitei de stat întreprinse de către cancelarul Angela Merkel în China la finele anului 2019, liderul guvernului german nu a supus dezbaterii niciunul dintre aspectele legate de rivalitatea sistemică apărută în cadrul relației bilaterale, optând, în schimb, pentru a da asigurări cu privire la continuarea deschiderii pieței germane pentru companiile chineze⁵⁹ și a aduce în discuție viitorul cooperării bipartite în sfera științifică și tehnologică, precum și oportunitatea creării unui parteneriat pentru inovare⁶⁰.

Redefinirea raporturilor cu China ar fi urmat, însă, să intre pe un alt făgaș începând cu cea de a doua jumătate a anului 2020, când Germania prelua de la Croația președinția rotativă a Consiliului UE. Astfel, conform programului anunțat inițial de către guvernul federal, reconfigurarea politicii comunitare privind China era plasată în centrul priorităților agendei de lucru stabilite pentru cele șase luni de mandat german la conducerea Consiliului UE. Cu toate acestea, ocurența pandemiei de Covid-19 și transformarea crizei sanitare într-o recesiune economică fără precedent în Europa au determinat o schimbare de direcție a problematicii analizate la Bruxelles sub îndrumare germană, în sensul orientării sale prioritare spre găsirea celor mai bune soluții pentru gestionarea ieșirii din criză.

Deși, în ultima zi a anului 2020 (și a conducerii europene prezidate de Germania) a fost înregistrată o victorie diplomatică notabilă pentru evoluția viitoare a angajamentelor dintre UE și

---

⁵⁷ În anul la care facem referire (2019), ministerul amintit folosea încă titulatura precizată; odată, însă, cu preluarea conducerii de către noua coaliție de guvernare, în 2021, denumirea a fost schimbată în: Ministerul Federal al Economiei și Protecției Climatice (Bundesministerium für Wirtschaft und Klimaschutz - BMWK).

⁵⁸ Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, Nukleare Sicherheit und Verbraucherschutz (Ib. germană).

⁵⁹ Accentuarea importanței pe care o prezenta China pentru economia germană și însemnătatea cooperării și a parteneriatului reciproc reprezenta o consecință a incertitudinii cauzate de politica protecționistă introdusă de Administrația prezidențială condusă de Donald Trump, care a făcut ca piața chineză să pară și mai atractivă pentru producătorii germani (e.g. în special pentru cei din industria auto). Totodată, decizia majorării tarifelor de import pentru o serie de produse de proveniență germană – e.g. taxe vamale punitive la importurile de oțel și aluminiu, produse ale industriei aeronautice etc. –, adoptată de către președintele Donald Trump în 2019, a divizat și mai mult opinia reprezentanților mediului politic și federal de afaceri, sporind dilema cu privire la poziția Germaniei în cadrul conflictului comercial aflat în desfășurare între SUA și China. Astfel, în vreme ce unii dintre actorii economici înclinau spre „aderarea” Germaniei în tabăra SUA (aliatul tradițional), pentru alții prima interdependența economică stabilită cu China, văzută drept o măsură de contracarare a mercantilismului american (Stanzel, 2019).

⁶⁰ Discursul cancelarului Angela Merkel a primit numeroase critici în spațiul occidental, având în vedere că survenea după îndelungi consfătuiri purtate la nivel comunitar cu privire la autoritarismul tot mai asumat al Chinei și coincidea cu o perioadă de ample proteste ce aveau loc în Hong Kong, organizate împotriva încălcării de către China a libertăților civile în acest teritoriu (Oertel, 2020).

China, concretizată în semnarea unui acord de principiu cu privire la investițiile bilaterale⁶¹ – prin care partea chineză se angaja să permită accesul companiilor europene în mai multe sectoare naționale-cheie, asigurând, totodată, cadrul reechilibrării balanței comerciale bilaterale –, acest succes s-a dovedit a fi unul de scurtă durată, deoarece, la doar câteva luni distanță (mai 2021), Parlamentul European (PE) a adoptat o rezoluție de suspendare a procesului de ratificare a tratatului. Principalele cauze ce au determinat opoziția membrilor legislativului european le-au constituit actele de presumtivă încălcare a drepturilor omului, comise împotriva etnicilor uiguri din provincia Xinjiang, care, de altfel, au condus și la aplicarea unui pachet de sancțiuni moderate împotriva Chinei (despre care am precizat în debutul prezentului articol).

De asemenea, izbucnirea și extinderea rapidă la nivel european și mondial a pandemiei de Covid-19 a completat lista de provocări latente existente între lumea occidentală și China, ca urmare a modului în care autoritățile centrale de la Beijing au încercat, în stadiul incipient al crizei pandemice, să mușamalizeze detalii importante despre evoluția virusului, periclitând, astfel, atât starea de sănătate a propriilor cetățeni, cât și pe aceea a celor din alte circa 100 de națiuni. Optând pentru disimulare în locul unei confruntări directe cu situația ieșită de sub control, liderii PCC au instituit măsuri de carantină în orașul Wuhan abia la circa șapte săptămâni de la apariția focarului de coronavirus, întârziind astfel deciziile Comitetului de urgență al OMS și favorizând răspândirea virusului pe plan mondial (Hamid, 2020).

Experiența traversată pe perioada crizei pandemice a relevat și o altă vulnerabilitate a economiei germane și europene, rezultată din adâncirea dependenței față de lanțurile globale de producție cu verigi greu-substituibile în China. Când, odată cu sistarea activității productive în China sub impactul valurilor pandemice succesive, rețelele de aprovizionare au suferit perturbări severe și de durată, factorii germani/europeni au înțeles necesitatea sporirii rezilienței acestora, fie prin diversificarea lor și găsirea unor variante alternative pentru reducerea condiționărilor legate de piața chineză, fie prin sporirea producției proprii, care să permită dobândirea unei autonomii strategice „deschise”.

În acest sens, publicarea unui document care prezenta o nouă viziune strategică privind regiunea indo-pacifică⁶² (septembrie 2020) se apropia cel mai mult de ceea ce ar putea reprezenta o turnură a politicii externe germane față de China. Deși încerca să lase impresia că pune accentul pe extinderea cooperării regionale, fără vreo legătură directă cu excluderea/limitarea Chinei, în opinia

---

⁶¹ *Acordul cuprinzător între UE și China în domeniul investițiilor/EU-China Comprehensive Agreement in Investment (CAI)* [lb. engl.]. Înțelegerea de principiu cu privire la CAI încheia un proces de negociere sinuos, care a inclus circa 35 de runde de tratative, derulate pe o perioadă de șapte ani (fusesse lansat la cel de-al 16-le Summit dintre UE și China, în anul 2013). Printre cele mai importante prevederi ale convenției se numărau: a) îmbunătățirea condițiilor de acces pentru investitorii europeni pe piața chineză (i.e. eliminarea restricțiilor cantitative, a plafoanelor impuse pentru capitalurile proprii, a cerințelor de constituire de societăți mixte etc); b) modificarea cadrului de reglementare, a condițiilor de transparență, previzibilitate și securitate juridică a investițiilor europene în China; c) asigurarea unor condiții echitabile de concurență, prin respectarea principiului nediscriminării (sub amendamentul unor excepții); c) sprijinirea inițiativelor de dezvoltare durabilă, prin încurajarea investițiilor responsabile etc.

⁶² *Liniile politice directe pentru regiunea indo-pacifică/Policy guidelines for the Indo-Pacific* (The Federal Government, 2020).

analizatorilor politici internaționali, raportul semnala fără echivoc faptul că Germania demarase un proces de reexaminare și recalibrare a relațiilor stabilite cu China (Fulda, 2020). Interesul sporit pentru această zonă era descris încă din comentariile introductive făcute de fostul ministru federal de externe, Heiko Maas, care sublinia faptul că viitorul ordinii internaționale bazate pe reguli ar urma să fie decis în regiunea indo-pacifică, iar Germania intenționează să aibă o „contribuție activă” la acest proces. Cu toate că raportul precizat nu cuprindea nicio opinie critică referitoare la existența unor potențiale disfuncționalități în cadrul angajamentului germano-chinez, sugerând doar deplasarea priorităților geografice dinspre China către alte zone din acest areal, faptul că guvernul german, dincolo de aspectele legate de investiții și schimburi comerciale, își prezenta disponibilitatea de a pune la dispoziția țărilor interesate expertiza sa în materie de securitate și aplicare a rezoluțiilor ONU a provocat îngrijorarea autorităților de la Beijing cu privire la o posibilă confluență politică între Germania și SUA în regiune. În realitate, însă, transformarea politicii externe germane se desfășura într-un ritm lent și ezitant, fără a avea drept scop participarea la procesul de consolidare a arhitecturii de securitate condus de SUA în Asia de Est și de Sud-Est, ci mai degrabă distanțarea de rivalitatea sino-americană, care devenise tot mai profundă.

Odată cu încheierea celor 16 ani de guvernare conservatoare condusă de cancelarul Angela Merkel, găsirea răspunsului optim pentru soluționarea tuturor acestor aspecte majore urma să revină noului executiv german, care, potrivit acordului de coaliție⁶³ prezentat la finele anului 2021, își propunea un set de priorități politice ancorat în realitatea recentă și o diplomatie externă proactivă, bazată pe valori democratice și centrată pe problematica privind drepturile omului (Tamilla, 2022).

Deși în perioada de debut a preluării șefiei cancelariei federale de către Olaf Scholz, acesta declara că nu urmărește nicio strategie de decuplare economică de piața chineză, lăsând să se înțeleagă faptul că nu intenționează schimbări majore în abordarea față de această țară, ulterior, sub presiunea unor parteneri de coaliție⁶⁴, primul ministru german și-a nuanțat discursul, anunțând decizia adoptării unei noi direcții de acțiune în relația cu China, mai prudentă și mai asertivă. Mai mult, imediat după lansarea agresiunii militare a Federației Ruse în Ucraina, în alocuțiunea susținută cu ocazia unei întruniri extraordinare a parlamentului german (Bundestag), cancelarul federal a anunțat inițiativa guvernului pe care îl conduce de a întreprinde o *turnură istorică (Zeitenwende)*⁶⁵ în politica externă, care, cel mai probabil, va produce efecte și asupra raporturilor germano-chineze, în condițiile în care executivul federal își propune ca obiectiv „distanțarea” de puterile totalitariste.

---

⁶³ Actuala coaliție de guvernare din Germania are ca parteneri: Partidul Social-Democrat (SPD), Partidul Liber-Democrat (FPD) și Partidul ecologist (Alianța '90/'Verzii').

⁶⁴ Cele mai „vocale” pledoarii în favoarea reducerii dependenței economice față de China și a alinierii la o politică occidentală comună au aparținut ministrului federal de externe, Annalena Baerbock și ministrului economiei, Robert Habeck (Partidul ecologist).

⁶⁵ Cu toate că, în traducere literală, termenul german *Zeitenwende* desemnează un „punct/moment de cotitură”, dată fiind plurivalența semantică pe care o au în limba germană substantivele compuse, sintagma ar putea fi echivalată, în egală măsură, cu „schimbare de epocă/eră/etapă”.

4. Către o nouă paradigmă de gestionare a relațiilor Germaniei cu China

Odată cu intrarea în cel de-al cincilea deceniu de la momentul stabilirii raporturilor diplomatice cu China, autoritățile germane și-au declarat în premieră intențiile de a trasa noi direcții – mai realiste și mai tranșante – în politica ce guvernează relațiile bilaterale. Astfel, potrivit declarațiilor oficiale, în decursul anului 2023, guvernul federal va publica noul său program de politică externă, care, pe lângă modificările aduse strategiilor de securitate (pentru a se plia mai bine contextul geopolitic actual), va include și o secțiune exhaustivă, dedicată recalibrării și reconfigurării interdependențelor existente față de China.

Deși, după cum am arătat, încă din anul 2019, atât Germania cât și UE și-au schimbat atitudinea politică față de China, pe care, în prezent, o percep în același timp drept „partener de cooperare, concurent economic și rival sistemic”, conjunctura geopolitică actuală, în care autoritățile centrale de la Beijing încuviințează tacit agresiunea militară condusă de Federația Rusă în Ucraina, impune o nouă evaluare a relațiilor cu această țară (Schmucker & Wolff, 2022). Aceasta decizie survine în condițiile în care, dintre cei trei piloni ce constituie fundamentul raporturilor cu China, baza de încredere necesară pentru susținerea *parteneriatului* s-a erodat, în timp ce *rivalitatea sistemică* s-a intensificat. Totodată, riscul latent al unei posibile escaladări a tensiunilor din Taiwan reprezintă o sursă suplimentară de îngrijorare pentru autoritățile germane și europene, având în vedere implicațiile geopolitice și economice majore care ar decurge din declanșarea unui conflict regional. Nu în ultimul rând, în ceea ce privește poziția Chinei ca actor global și, în acest sens, implicarea sa în procesele de cooperare multinațională pentru soluționarea unor aspecte legate de bunuri publice și/sau a altor chestiuni de interes comun (e.g. combaterea schimbărilor climatice, prevenirea pandemiilor etc.) a fost una anevoioasă, care a întâmpinat numeroase dificultăți în perioada recentă⁶⁶.

Pe acest fundal, în ultimii ani, la nivel comunitar au fost implementate câteva instrumente de răspuns la practicile neloiale chineze – rezultate îndeosebi din implicarea statului prin puternica susținere a activității firmelor naționale –, având rolul de a echilibra condițiile de concurență de pe piața europeană și de a contracara efectele negative generate de modelul economic chinez⁶⁷. Dintre acestea, o semnificație aparte prezintă: a) mecanismul de monitorizare a investițiilor străine; b) sistemul de investigare a subvențiilor acordate de autoritățile publice ale statelor terțe întreprinderilor care își desfășoară activitatea în UE; precum și c) instrumentul de verificare a achizițiilor publice internaționale.

Totuși, în pofida acestor măsuri, situația actuală – atât economică, cât și geopolitică – impune găsirea de noi soluții pe plan național care să conducă la „distanțarea” progresivă de un model centrat

---

⁶⁶ Un exemplu în acest sens îl constituie opțiunea autorităților chineze în 2019 de a nu informa imediat organismele internaționale abilitate despre izbucnirea pandemiei de Covid-19. Totodată, în ceea ce privește lupta pentru combaterea schimbărilor climatice, înfăptuirea dezideratului privind extinderea cooperării între SUA, China și UE nu a înregistrat rezultatele scontate, până în prezent, clubul tripartit nereușind să înregistreze progrese notabile în domeniu.

⁶⁷ De asemenea, în urma aplicării de către China de măsuri comerciale coercitive împotriva Lituaniei, ca urmare a unei dispute diplomatice, Comisia Europeană a decis să elaboreze un regulament anti-coerciție, care, în prezent, se află în stadiul de proiect.

pe China (și anume, cel al „schimbării prin comerț”), a cărui configurație nu numai că și-a pierdut valabilitatea, însă, în timp, și-a inversat parametrii inițiali⁶⁸.

Propunându-și drept reper de orientare politica întreprinsă de SUA (însă, în termeni mai temperați⁶⁹) – care, asemenea Germaniei, riscă să își piardă competitivitatea ca urmare a ascensiunii fulminante a Chinei și a strategiilor sale industriale agresive –, executivul federal condus de Olaf Scholz are în vedere, pe de o parte, reducerea dependenței naționale de importurile de materii prime din China, prin diversificarea surselor de aprovizionare, iar pe de altă parte, schimbarea regimului intern bazat pe acordarea de stimulente la export și eliminarea garanțiilor de stat pentru investițiile de anvergură efectuate de companiile germane pe piața chineză.

Pentru atenuarea gradului ridicat de expunere a economiei germane la riscurile care derivă din adâncirea modelului bazat pe condiționarea creșterii interne de importurile având ca sursă de origine China, o măsură cu eficiență dovedită în cazul altor state (e.g. Australia⁷⁰) o constituie găsirea unor surse alternative de aprovizionare și a unor noi locații de amplasare a lanțurilor globale de producție. În acest sens, guvernul german va sprijini companiile naționale în procesul de diversificare a activității de producție și comerț, prin promovarea și punerea în aplicare a acordurilor comerciale negociate la nivel european⁷¹, care să faciliteze accesul la alte piețe. În prezent, atât pe plan național, cât și comunitar, au fost inițiate ample demersuri pentru dezvoltarea de relații economice sustenabile cu alte țări asiatice – în special, cu cele din regiunea Asia-Pacific –, însă procesele de finalizare a tratatelor, de ratificare și, ulterior, de implementare a prevederilor acordurilor constituie acțiuni de durată.

Concomitent, executivul german a anunțat că va proceda la o revizuire critică a sistemului actual de acordare a garanțiilor financiare – care constituie stimulente indirecte în asumarea de riscuri excesive de către companiile germane –, măsură ce ar putea conduce chiar până la eliminarea acordării lor pentru operațiunile desfășurate pe relația cu China. Această întreprindere ar constitui nu numai un mesaj clar din partea autorităților guvernamentale, dar și un imbold pentru firme de a evalua

---

⁶⁸ Dacă, în anii '90, când au fost puse bazele modelului axat pe „schimbare prin comerț”, China înregistra deficite semnificative ale balanței comerciale în relația cu Germania – îndeosebi, pe seama importurilor masive de tehnologie –, la ora actuală termenii s-au schimbat, economia federală devenind mult mai dependentă de comerțul cu China decât invers. Totodată, există probabilitatea ca această tendință să se accelereze, pe baza implementării recenteii strategii a Chinei privind dubla circulație (2020), prin care guvernul chinez urmărește reducerea dependenței de străinătate și dobândirea autosuficienței economice (Matthes, 2022).

⁶⁹ În ultimii ani, abordarea politică a SUA față de China a fost una deosebit de tranșantă, autoritățile americane declarând în mod deschis că percep această țară ca pe un stat nedemocratic rival, care, prin acțiunile sale, periclitează puterea economică, tehnologică și militară a SUA. Prin lansarea strategiei „Made in China 2025”, partidul comunist chinez promovează activ dezvoltarea unor sectoare-cheie ale economiei naționale, în vederea dobândirii supremației tehnologice globale în detrimentul altor state, precum SUA.

⁷⁰ Ca urmare a propunerii emise de către autoritățile australiene (2020) cu privire la desfășurarea unei anchete internaționale independente privind cauzele și condițiile izbucnirii pandemiei de Covid-19 în China, guvernul de la Beijing a răspuns prin aplicarea unui regim de sancțiuni, destinat restricționării importurilor din Australia pentru numeroase grupe de produse. În replică, Australia a implementat strategia „China plus one”, pe baza căreia și-a diversificat sursele de aprovizionare, procedând la decuplarea etapizată de importurile din China.

⁷¹ De exemplu, prin ratificarea de către Germania a *Acordului economic și comercial cuprinzător* (CETA) dintre UE și Canada, astfel încât prevederile tratatului să poată fi pe deplin aplicate. În același timp, la nivel european a fost demarat un proces de modernizare a acordurilor încheiate cu Chile și Mexic și au fost lansate tratative pentru perfectarea de noi acorduri de liber schimb cu Australia și Noua Zeelandă.

mai temeinic riscurile economice și geopolitice la care se expun atunci când investesc în China sau în alte țări având regimuri totalitare (e.g. Federația Rusă).

Deoarece, prin prisma dificultăților majore pe care le traversează la ora actuală Germania în efortul de a decupla economia și industria națională de importurile de gaze naturale din Federația Rusă, aspectele induse de dependența față de piața chineză capătă noi valențe, recent, ministrul german de externe, Annalena Baerbock, a făcut apel la companiile ce derulează afaceri cu China să nu repete aceeași greșeală. Admițând faptul că o sistare bruscă a activităților desfășurate în China nu este nici fezabilă și nici de dorit, ministrul federal a avertizat asupra potențialelor riscuri care decurg din acțiunile de consolidare suplimentară a interdependențelor create cu această țară.

Cu toate că susține necesitatea stringentă a readaptării politicii naționale față de China, cancelarul Olaf Scholz pledează, însă, pentru o abordare „prudentă și pragmatică”, axată pe o diminuare lentă și etapizată a schimburilor comerciale reciproce, având în vedere că, în contextul actualului șoc energetic, economia germană nu își mai poate asuma riscuri suplimentare (Fix, 2022). Totuși, recenta decizie guvernamentală (octombrie 2022) – susținută de cancelarul federal – de a autoriza achiziția de către grupul chinez de transport maritim China Ocean Shipping Company (COSCO⁷²) a unei participații de 25% la capitalul firmei germane care operează un terminal din portul Hamburg nu numai că a probat un grad ridicat de indecizie în rândul liderilor germani, însă a stârnit numeroase controverse în mediul politic național, deja divizat în ceea ce privește viitoarea strategie de urmat față de China⁷³.

Lipsa manifestă de consens existentă pe plan politic național va îngreuna procesul de elaborare a unei strategii unitare cu privire la ajustările graduale și eficiente ce se impun aplicate asupra fluxurilor comerciale și de capital dinspre și către China, fapt ce ar putea genera consecințe severe asupra companiilor germane ce operează pe această piață.

5. Câteva considerații finale

Cu toate că, pe fondul actualelor tensiuni geopolitice, prioritatea stringentă pentru acțiunile germane o reprezintă asigurarea securității energetice și găsirea alternativelor optime care să permită decuplarea programată de la importurile de gaze naturale din Federația Rusă, autoritățile federale nu omit faptul că adevăratul test pentru „noua eră” a politicii externe naționale încă nu a început, el depinzând într-o mare măsură și de direcția evoluției viitoare a relațiilor cu China.

Facilitată în urmă cu circa cinci decenii, prin strategia SUA de a integra China în ordinea mondială liberală, relația bilaterală germano-chineză a cunoscut o evoluție susținută, alimentată de iluzia germană și occidentală potrivit căreia, odată cu înscrierea pe calea reformei și a modernizării

---

⁷² Concern cu capital de stat, așadar controlat de guvernul chinez.

⁷³ Disensiunile s-au amplificat ulterior, odată cu hotărârea prim-ministrului O. Scholz de a întreprinde o vizită oficială în China. Această decizie a fost aspru criticată de către partenerii săi de coaliție, cu atât mai mult cu cât, pe modelul stabilit de către predecesorii săi, cancelarul a fost însoțit de către o delegație formată din reprezentanți ai comunității de afaceri, acțiune ce părea să reprezinte o continuare a politicii mercantiliste (de tipul *business first*) conduse până acum față de China.

inițiate de Deng Xiaoping, China va deveni o promotoare și o apărătoare a principiilor și valorilor democratice.

De la momentul de debut (1972) și până în prezent, raporturile politice și economice dintre cele două state s-au dezvoltat nestingherit în pofida momentelor de cumpănă traversate (e.g. căderea Zidului Berlinului, reunificarea Germaniei etc.), transformându-se dintr-o timidă „schimbare prin reapropiere” într-o „schimbare prin comerț”, paradigmă ce a guvernat epoca prefăcerilor majore cunoscute de China până la câștigarea statutului său actual, de super-putere cu influență globală.

Astfel, încă din faza incipientă a deschiderii către piața mondială și a lansării procesului de reformă, liderii PCC au văzut în capitalul german – precum și în tehnologia și know-how-ul asociat – un important instrument menit să conducă la recuperarea decalajelor de dezvoltare față de economiile avansate și la accelerarea procesului de industrializare. Așa a început „goana pentru tehnologie”, principiu ce a stat la baza eforturilor desfășurate de China pe o durată de câteva decenii, *într-o primă fază*, în vederea găsirii unui optim sinergic între achiziționarea de tehnologii avansate din străinătate și dezvoltarea unei baze tehnologice proprii, iar *mai recent*, în scopul dobândirii unei poziții de top în cursa pentru supremația mondială în domeniu.

Pe de altă parte, companiile germane, atrase de dimensiunea pieței chineze, de costul scăzut al forței de muncă, abundența de materii prime, precum și de numeroasele facilități create de guvernul chinez în scopul încurajării intrărilor de investiții străine și de tehnologie „de vârf” – stimulente de natură fiscală, financiară etc. – au externalizat o mare parte a activității productive în China, aceasta devenind, treptat, cea mai importantă locație externă de producție pentru o serie de întreprinderi industriale de top ale industriei federale (e.g. marile firme producătoare din sectorul auto etc.).

Spre deosebire alte state occidentale (e.g. SUA, Australia), Germania a început relativ târziu să aibă o viziune mai nuanțată și mai realistă asupra riscurilor economice care decurg din strângerea relațiilor de cooperare cu China. Astfel, schimbarea de percepție a autorităților germane a survenit abia în preajma anului 2016, când o serie de acțiuni de politică externă întreprinse de guvernul chinez au furnizat dovezile de netăgăduit ale afirmării asertivității internaționale a Chinei sub conducerea președintelui Xi Jinping – e.g. revendicările formulate tot mai agresiv de către China în disputele teritoriale din în Marea Chinei de Sud –, oferind indicii concrete asupra intensificării tensiunilor geopolitice regionale ce urmau să se concretizeze în doar câțiva ani.

Pe măsura avansării procesului de globalizare, asociat cu dobândirea de către China a forței competitive necesare internaționalizării firmelor autohtone, sub directa îndrumare a guvernului chinez și în conformitate cu planurile strategice naționale de dezvoltare, acestea și-au orientat fluxurile investiționale astfel încât să favorizeze îmbunătățirea gradului de sofisticare a producției interne și avansarea către poziții înalte în cadrul lanțurilor globale de valoare.

Concomitent, nutriend convingerea că o consolidare a cooperării în domeniul economic ar putea contribui la producerea unor schimbări majore de optică politică în China – în sensul aplicării principiilor internaționale referitoare la respectarea drepturilor omului și a libertăților sale fundamentale, precum și a premiselor conceptuale ale statului de drept –, guvernele germane care s-

au succedat de-a lungul timpului au pus în aplicare măsuri de susținere și încurajare a comerțului și investițiilor cu/spre China.

Însă, în pofida entuziasmului manifestat inițial pe plan federal ca rezultat al expansiunii relațiilor comerciale și investiționale cu China, în anii recentți, au început să se contureze tot mai pregnant o serie de preocupări legate de: a) practicile chineze de preluare a tehnologiilor germane, prin valorificarea relațiilor de cooperare bilaterală și prin orientarea predilectă a mișcărilor de capital către sectoarele înalt tehnologice vizate de planurile strategice naționale; b) concurența neloială exercitată pe piața germană și europeană de către companiile chineze subvenționate de stat; c) tratamentul inegal pentru întreprinderile germane ce activează în China (deschidere asimetrică, în detrimentul Germaniei); și nu în ultimul rând, d) creșterea asertivității politice a Chinei, odată cu preluarea conducerii de către Xi Jinping.

Ca atare, dacă în urmă cu circa 17 ani, când cancelarul Angela Merkel a preluat de la predecesorii săi modelul de politică externă bazat pe „schimbare prin comerț”, factorii politici germani au văzut în această abordare modalitatea optimă de a dezvolta relații economice și comerciale cu China și, în același timp, de a „slăbi” influența sistemului totalitar chinez, experiențele traversate în ultimul deceniu au dovedit lipsa de veracitate a acestui model. Acceptând faptul că paradigma enunțată a condus la consolidarea dependenței economice și comerciale față de China, fapt ce a determinat și reducerea marjei de manevră în negocierile multilaterale, factorii de decizie germani caută, în prezent, cea mai bună direcție strategică de urmat, care să se conformeze priorităților naționale și europene de ansamblu, fără a-și mai propune obiective pur mercantile. Desigur, aceasta nu presupune implicit apelarea la soluții extreme – precum întreruperea totală și imediată a relațiilor economice desfășurate cu China –, ci reducerea interconstrucțiilor dezvoltate față de această piață, prin diversificarea rețelelor de producție și aprovizionare.

Totuși, date fiind interdependențele profunde construite în timp – care, printre altele, rezultă din aceea că, în ultimii șapte ani, China a reprezentat principalul partener comercial al Germaniei⁷⁴ și o importantă piață de producție externă pentru marile concerne naționale (îndeosebi pentru cele din industria auto) –, procesul de decuplare (chiar și etapizată) nu va fi unul facil. În contextul în care multe dintre companiile germane dețin cote însemnate pe piața chineză, acestea nu vor putea (și nici nu vor dori) să își transfere unitățile de producție amplasate în China. Cum, însă, adâncirea diferendelor politice existente la nivel bilateral și/sau intensificarea riscurilor geopolitice legate de situația din Taiwan ar putea forța această decizie, guvernul federal a demarat deja o serie de demersuri – cu sprijinul și participarea Comisiei Europene –, care să conducă la creșterea cooperării cu alte state emergente din regiunea indo-pacifcă, ale căror interese și valori politice sunt comune cu ale Germaniei.

---

⁷⁴ În anul 2016, China a devenit principalul partener comercial al Germaniei, iar valoarea totală a schimburilor bilaterale a depășit, în 2019, pragul de 200 de miliarde de euro/an.

Odată cu declanșarea agresiunii militare a Federației Ruse în Ucraina, preocupările latente ale factorilor decizionali germani legate de riscurile care decurg din adâncirea dependențelor economice față de țări guvernate de regimuri totalitare au atins un punct culminant, determinând o „schimbare de epocă” în diplomația germană. Dacă în cazul Federației Ruse, această nouă paradigmă politică se va transpune într-un proces (irreversibil) de decuplare etapizată de la achizițiile de gaze naturale, în cazul Chinei, ea se va materializa într-un efort de slăbire a interdependențelor construite în timp, prin diversificarea parteneriatelor comerciale și a amplasamentelor de producție a firmelor naționale.

Conchizând, se poate afirma că, odată ce Germania a înțeles eșecul cooperării cu țări ale căror interese politice sunt divergente, „epoca de aur” a relațiilor germano-chineze pare să se fi încheiat, deși, în prezent, este puțin probabil ca între cele două puteri economice să se producă o ruptură bruscă sau ireconciliabilă. Totuși, în contextul geopolitic și geo-economic actual marcat de frământări profunde, formularea unei noi politici germane cu privire la China constituie un test în sine al democrației – nu doar pentru Germania, ci pentru toate statele occidentale –, care ar putea conduce la diminuarea raporturilor de interdependență față de state dominate de regimuri totalitare.

Referințe bibliografice

- Austin, G. (2005). *The 1989 China Arms Ban: Putting Europe's Position to Congress*. London: The Foreign Policy Centre.
- Barkin, N. (2020, March 25). *Germany's Strategic Gray Zone With China*. Retrieved from Carnegie- Endowment for International Peace : <https://carnegieendowment.org/2020/03/25/germany-s-strategic-gray-zone-with-china-pub-81360>.
- Brattberg, E. (2022, September 30). *Merkel's Mixed Legacy on China*. Retrieved from Carnegie Endowment for International Peace: <https://carnegieendowment.org/2021/09/30/merkel-s-mixed-legacy-on-china-pub-85471>.
- Brechtefeld, J. (1996). *Mitteleuropa and German Politics: 1948 to the Present*. London: Palgrave Macmillan Press.
- Brick, P. (1985). The Politics of Bonn-Beijing Normalization, 1972-84. *Asian Survey*, 25(7), 773-91. doi:<https://doi.org/10.2307/2644244>.
- Cary, N. D. (2000). Reassessing Germany's Ostpolitik. Part 2: From Refreeze to Reunification. *Central European History*, 33(3), 369-90. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/4546985>.
- Clayton, C., Granieri, R., Haeussler, M., Sarotte, E., Sphor, K., Wicke, C., & Port, A. I. (2018). In Memory of the 'Two Helmut's': The Lives, Legacies, and Historical Impact of Helmut Schmidt and Helmut Kohl. *Central European History*, 51(2), 282-309. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/26567827>.
- De La Bruyère, E., & Picarsic, N. (2020). *Made in Germany, Co-opted by China*. Washington DC: Foundation for Defence of Democracies (FDD). Retrieved from <https://www.fdd.org/wp-content/uploads/2020/10/fdd-monograph-made-in-germany-co-opted-by-china.pdf>.
- European Commission. (2019, March 12). *EC& HR/VP Joint Communication to the European Parliament, the European Council, the Council: EU-China - A strategic outlook*. Retrieved from European Commission : <https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-eu-china-a-strategic-outlook.pdf>
- Fardella, E., Ostermann, C. F., & Kraus, C. (2015). *Sino-European Relations during the Cold War and the Rise of a Multipolar World: A Critical Oral History*. Washington D.C.: Woodrow Wilson International Center for Scholars.
- Federal Foreign Office. (n.d.). *Asia in German foreign policy*. Retrieved from Federal Foreign Office/Auswärtiges Amt : <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/regionaleschwerpunkte/asien/-/231344>.
- Federal Government. (2012). *Shaping Globalization – Expanding Partnerships – Sharing Responsibility: A strategy paper by the German Government*. Berlin: The Federal Government/Bundesregierung. Retrieved from <https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/sites/default/files/generated/document/en/Gestaltungsmachtekonzzept%20engl.pdf>.

- Fix, L. (2022, November 04). *Germany's China Policy: Has It Learned From Its Dependency on Russia?* Retrieved from Council of Foreign Relations (CFR): <https://www.cfr.org/in-brief/germanys-china-policy-has-it-learned-its-dependency-russia>.
- Fulda, A. (2020, September 11). *Germany's New Policy Paper for the Indo-Pacific: Some Change in Tone, Little in Substance*. Retrieved from Royal United Services Institute (RUSI): <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/germanys-new-policy-paper-indo-pacific-some-change-tone-little-substance>.
- Gao, X., & Gao, B. (2014). The German-Chinese 'Rule of Law Dialogue': Influence and Outlook. *Verfassung und Recht in Übersee / Law and Politics in Africa, Asia and Latin America*, 47(4), 392-411.
- Garver, J. W. (1994). China, German Reunification, and the Five Principles of Peaceful Coexistence. *Journal of East Asian Affairs*, 8(1), 135-72. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/23254053>.
- Gedmin, J. (1999, August 01). *Helmut Kohl, Giant: his Cold War, his Germany, his Europe*. Retrieved from Hoover Institution, Stanford University: <https://www.hoover.org/research/helmut-kohl-giant>.
- German Agency for International Cooperation. (2022, May). *Supporting Sino-German dialogue on the rule of law*. Retrieved from Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH/German Agency for International Cooperation: <https://www.giz.de/en/worldwide/15590.html>.
- Gulati, S., & Babu, A. (2022, June 01). *The Chinese debt trap: A myth or a Sinocentric world order?* Retrieved from London School of Economics and Political Science - Department of International Development: <https://blogs.lse.ac.uk/internationaldevelopment/2022/06/01/the-chinese-debt-trap-a-myth-or-a-sinocentric-world-order/>.
- Hamid, S. (2020, March 19). *China Is Avoiding Blame by Trolling the World*. Retrieved from The Atlantic: <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2020/03/china-trolling-world-and-avoiding-blame/608332/>.
- Herrer, A. G. (2021, September 01). *What is Behind China's Dual Circulation Strategy* . Retrieved from The China Leadership Monitor (CLM): <https://www.prcleader.org/herrero>.
- Huang, T., & Véron, N. (2022, March 29). *Is the private sector retreating in China? Not among its largest companies*. Retrieved from Peterson Institute for International Economics (PIIE): <https://www.piie.com/blogs/realtime-economic-issues-watch/private-sector-retreating-china-not-among-its-largest>.
- Huimin, S., Yi, W., Chuntai, W., & Lu, H. (1996). New China in the New International Setting. China's Relations with West European Countries. *Studia Diplomatica*, 49(4/5), 149-193. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/44837541>.
- Kundnani, H. (2011). Germany as a Geo-economic Power. *The Washington Quarterly*, 34(3), 31-45.
- Kundnani, H., & Parello-Plesner, J. (2012, May 15). *China and Germany: Why the Emerging Special Relationship Matters for Europe*. Retrieved from European Council of Foreign Relations (ECFR), Policy Brief: https://ecfr.eu/publication/china_and_germany_a_new_special_relationship/.
- Lohse-Friedrich, K. (2019, April). *China's Public Diplomacy: International companies face increasing reputational risks*. Retrieved from Mercator Institute for China Studies (MERICS): https://merics.org/sites/default/files/2020-04/SCREEN_Merics_China-Monitor_PublicDiplomacy_english_02_0.pdf.
- Luttwak, E. N. (1990). From Geopolitics to Geo-Economics: Logic of Conflict, Grammar of Commerce. *The National Interest*(20), 17-23. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/42894676>.
- Marti, A. (2022). Introduction – Xi has a Dream: China's Rise as a Geopolitical Power. In K. W. Chen, B. Herscovitch, I. Karásková, A. Marti, D. Mikecz, F. Šebok, . . . J. Weidenfeld, *China's influence in Europe: strategies towards a resilient and united EU* (pp. 4-5). Postdam: Friedrich Naumann Foundation for Freedom. Retrieved from <https://www.freiheit.org/russia-and-central-asia/chinas-influence-europe>.
- Matthes, J. (2022). *Mutual dependence in trade between China, the EU and Germany*. Köln: Cologne Institute for Economic Research/Institut der deutschen Wirtschaft (IW).
- Möller, K. (1996). Germany and China: A Continental Temptation. *The China Quarterly*, 147, 706-25. Retrieved August 17, 2022, from <http://www.jstor.org/stable/655372>.
- Oertel, J. (2020, May 12). *Redefining Germany's Relationship with China*. Retrieved from EchoWall: <https://www.echo-wall.eu/china-through-european-lens/off/redefining-germanys-relationship-china>.

- Płóciennik, S. (2022, February 04). *Germany and the trade conflict between Lithuania & China*. Retrieved from Centre for Eastern Studies/Ośrodek Studiów Wschodnich (OSW): <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2022-02-04/germany-and-trade-conflict-between-lithuania-china>.
- Rühlig, T. (2020, November). *Towards a more principled European China Policy? Democracy, Human Rights and the Rule of Law in EU-China Relations*. Paris: L'Institut français des relations internationales (Ifri): Études de l'Ifri. Retrieved from https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/ruhlig_european_china_policy_2020.pdf.
- Rühlig, T. (2022). Action Plan for China and Foreign Policy: What Germany Must Do to Hold Its Own in the Systemic Competition with China. In A.-L. Kirch, & S. Dinkel, *Smart Sovereignty - 10 Action Plans for Germany's New Federal Government* (pp. 45-54). Berlin: German Council on Foreign Relations/Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik e.V. (DGAP). Retrieved from https://dgap.org/sites/default/files/article_pdfs/smart-sovereignty_ideenwerkstatt-aussenpolitik_en-final.pdf.
- Schaefer, B. (2015). *Sino-West German Relations during the Mao Era*. Retrieved from Woodrow Wilson International Center for Scholars: <https://www.wilsoncenter.org/publication/sino-west-german-relations-during-the-mao-era>.
- Schmucker, C., & Wolff, G. (2022, November 03). *Managing Risks in the EU-China Economic Relationship*. Retrieved from German Council of Foreign Relations/Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik e. V. (DGAP) : <https://dgap.org/en/research/publications/managing-risks-eu-china-economic-relationship>.
- Schnellbach, C., & Man, J. (2015). *Germany and China: Embracing a Different Kind of Partnership?* Munich: Center for Applied Policy Research (CAP).
- Schulte-Kulmann, N. (2005, June). *The German-Chinese "Rule of Law Dialogue": Substantial Interaction or Political Desillusion?* Retrieved from China's Global Impact Project: http://www.chinapolitik.org/files/no_47.pdf.
- Sharp, P. (2005). Revolutionary States, Overt Regimes and Techniques of Public Diplomacy. In J. Melissen, *The New Public Diplomacy* (pp. 106-123). London: Palgrave.
- Society for Threatened Peoples. (2016, June 16). *The German federal government failed to meet the parliamentarians' demands for Tibet: 20 years ago: Bundestag adopts Tibet-Resolution*. Retrieved from Society for Threatened Peoples/Gesellschaft für bedrohte Völker (GFBV): <https://www.gfbv.de/en/news/tibet-resolution-from-german-parliament-ineffective-8070/>.
- Stanzel, A. (2019, May 22). *Germany and the US-China Trade War: Stuck in the Middle*. Retrieved from Institut Montaigne: <https://www.institutmontaigne.org/en/analysis/germany-and-us-china-trade-war-stuck-middle>.
- Szabo, S. F. (2009). Can Berlin and Washington Agree on Russia? *The Washington Quarterly*, 32(4), 23-41. doi:10.1080/01636600903224746.
- Tamilla, K. (2022, February 25). *"Dare More Progress" - The Sino-German Paradigm Shift under Germany's New Coalition Government*. Retrieved from Student Think Tank for Europe-Asia Relations (STEAR): <https://www.stearthinktank.com/post/germany-china-paradigm-shift-new-german-coalition-government>.
- The Federal Government. (2020, September 01). *Policy guidelines for the Indo-Pacific: Germany-Europe-Asia - Shaping the 21st Century Together*. Retrieved from Federal Foreign Office: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/regionaleschwerpunkte/asien/german-government-policy-guidelines-indo-pacific/2380510>.
- The Federation of German Industries/BDI. (2019, January 10). *China – Partner and Systemic Competitor*. Retrieved from The Federation of German Industries/Bundesverband der Deutschen Industrie (BDI): <https://english.bdi.eu/publication/news/china-partner-and-systemic-competitor/>.
- Timofeychev, A. (2017, June 17). *Helmut Kohl: The man who coaxed Moscow to support German reunification*. Retrieved from Russia Beyond: https://www.rbth.com/international/2017/06/17/helmut-kohl-the-man-who-coaxed-moscow-to-support-german-reunification_784525.
- Ulatowski, R. (2015). German Foreign Policy. Reliable partners and "new players". *Tla-melaua, Revista de Ciencias Sociales*, 8(No. 37), 132-153.
- Ulatowski, R. (2022). Germany in the Indo-Pacific region: strengthening the liberal order and regional security. *International Affairs*, 98(2), 383-402. doi:<https://doi.org/10.1093/ia/iia008>.
- Walsh, K. (2003). *Foreign High-Tech R&D: Risks, Rewards, and Implications for US-China Relations*. Washington D. C.: Henry L. Stimson Center.

- Weidenfeld, J. (2022). Taking a closer look - China's influence in the EU: Germany. In K. W. Chen, B. Herscovitch, I. Karásková, A. Marti, D. Mikecz, F. Šebok, . . . J. Weidenfeld, *China's influence in Europe: strategies towards a resilient and united EU* (pp. 9-11). Postdam: Friedrich Naumann Foundation for Freedom. Retrieved from <https://www.freiheit.org/russia-and-central-asia/chinas-influence-europe>.
- Xinhua. (2022, August 10). *The Taiwan Question and China's Reunification in the New Era*. Retrieved from Xinhua News Agency: <https://english.news.cn/20220810/df9d3b8702154b34bbf1d451b99bf64a/c.html>.
- Xu, Y. (2021). *Revamping China Policy for The Transatlantic Alliance: Major Issues for the United States and Germany*. Washington DC: American Institute for Contemporary German Studies (AICGS) - John Hopkins University. Retrieved from <https://www.aicgs.org/publication/revamping-china-policy-for-the-transatlantic-alliance-major-issues-for-the-united-states-and-germany/>.

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Bălgăr, A.-C., Pencea, S. (2022). Bilanțul unui semicentener de relații germano-chineze: între pragmatism și dezacord. *Revista de Economie Mondială*, Vol. 14 (No. 2), pp. 5-36
